

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

FEN VE MATEMATİK EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

FEN EĞİTİMİ BİLİM DALI

**BİR FEN BİLİMLERİ ÖĞRETMENİNİN FEN ÖĞRETİMİNİ ETKİLEYEN SOSYAL
DEZAVANTAJLAR VE BU DEZAVANTAJLAR İLE BAŞ ETME STRATEJİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zuhal AKDEMİR

BURSA, 2019

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
FEN VE MATEMATİK EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
FEN EĞİTİMİ BİLİM DALI

**BİR FEN BİLİMLERİ ÖĞRETMENİNİN FEN ÖĞRETİMİNİ ETKİLEYEN SOSYAL
DEZAVANTAJLAR VE BU DEZAVANTAJLAR İLE BAŞ ETME STRATEJİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zuhal AKDEMİR

Danışman

Prof.Dr.Ahmet KILINÇ

Bursa, 2019

Özet

Yazar : Zuhal AKDEMİR

Üniversite : Uludağ Üniversitesi

Ana Bilim Dalı : Fen Ve Matematik Eğitimi Anabilim Dalı

Bilim Dalı :Fen Eğitimi Bilim Dalı

Tezin Niteliği : Yüksek lisans Tezi

Sayfa Sayısı : 85

Mezuniyet Tarihi :

Tez : Bir Fen Bilimleri Öğretmeninin Fen Öğretimini Etkileyen Sosyal Dezavantajlar Ve Bu Dezavantajlar İle Baş Etme Stratejileri

Danışmanı : Prof.Dr. Ahmet KILINÇ

BİR FEN BİLİMLERİ ÖĞRETMENİNİN FEN ÖĞRETİMİNİ ETKİLEYEN SOSYAL DEZAVANTAJLAR VE BU DEZAVANTAJLAR İLE BAŞ ETME STRATEJİLERİ

Bu çalışmada sosyal açıdan dezavantajlı bir bölgede görev yapan bir Fen Bilimleri öğretmenin (Selim Öğretmen) Fen öğretimini etkileyen sosyal dezavantajlar ve öğretmenin bu dezavantajlarla baş etme stratejileri ortaya çıkarılmıştır. Bu kapsamda uygunluk örnekleme ile dezavantajlı bir bölgede görev yapan Selim Öğretmen seçilmiş ve kendisiyle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca dezavantajları daha detaylı incelemek adına sınıf içi gözlemler yapılmış ve dezavantajları doğrudan yaşayan bazı öğrenciler ile Selim öğretmen aynı durum içerisinde değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda Selim Öğretmen 1) Okulun alt yapısal eksikleri, 2) Ailelerin sosyokültürel eğilimlerinin sınırlandırıcı etkisi, 3) Eğitim bürokrasisini istenen şekilde işlememesi, 4) Farklılaştırılmamış öğretmen merkezli eğitim, 5) Kızların okula devam edememesi, 6) Çocuk işçiliği, 7) Dil problemi ve 8) Devamsızlık olmak üzere toplam sekiz sosyal dezavantajdan bahsetmiştir.

Ayrıca Selim Öğretmen her bir sosyal dezavantaj ile baş etme noktasında çeşitli baş etme stratejileri geliştirmiştir. Çalışmanın sonunda sosyal dezavantajların kaynakları ve baş etme stratejileri ile ilgili olarak bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eğitimde fırsat eşitliği, Sosyal dezavantajlar, Fen öğretimi

Abstract

Author : Zuhal AKDEMİR

University : Uludag University

Field : Science and Mathematics Education

Branch : Science Education

Degree Awarded : Postgraduate

Page Number : 85

Degree Date :

Thesis : Social Disadvantages that Affect Science Teaching of a Science Teacher and Strategies to Cope With These Disadvantages

Supervisor : Prof.Dr. Ahmet KILINÇ

SOCIAL DISADVANTAGES THAT AFFECT SCIENCE TEACHING OF A SCIENCE TEACHER AND STRATEGIES TO COPE WITH THESE DISADVANTAGES

In this study, the social disadvantages affecting science teaching of a science teacher (Mr. Selim) who works in a socially disadvantaged area and the strategies he uses to cope with these disadvantages have been revealed. In this context, Mr. Selim working in a disadvantaged area was selected with a convenience sampling, and semi-structured interviews were conducted with him. Moreover, in-class observations were made in order to examine the disadvantages in more detail, and some students who experience these disadvantages directly were evaluated within the case of Mr. Selim. As a result of the study, Mr. Selim stated totally eight social disadvantages as, 1) The infrastructural deficiencies of the school, 2) The restricting effect of sociocultural tendencies of the families, 3) The education bureaucracy not functioning as desired, 4) Non-differentiated, teacher centered education, 5) Girls not being able to continue school, 6) Child labor, 7) Language problems, and 8) Absenteeism.

Furthermore, Mr. Selim developed various coping strategies in order to cope with each social disadvantage. As a conclusion, some suggestions were made about the sources of social disadvantages and coping strategies.

Keywords: Equality of opportunity in education, Social disadvantages, Science teaching

TEŞEKKÜR

Yükseklisans eğitimim ve tez çalışmam süresince desteğini hiç bir zaman üzerimden eksik etmeyen, her fırsatta beni yüreklendiren, ufkumun genişlemesini sağlayan tez danışmanım Prof. Dr. Ahmet KILINÇ'a tezime yapmış oldukları katkılardan dolayı teşekkürlerimi sunarım. Yüksek lisans eğitimim süresince gerek derslerde, gerek ders dışında bana sağladığı katkılardan dolayı Doç. Dr. Dilek Zeren ÖZER hocama teşekkür ederim.

Yükseklisans eğitimimin başından beri ailemden uzak kaldığım süreçte benden yardımını esirgemeyen Emel ÇAĞAN'a ve bu süreçte beni ziyarete gelen, çıkmaza girdiğimde bilgisine güvendiğim akıl danıştığım asıl öğretmen olarak nitelendirdiğim değerli hocam Hasan KIRKAZAK'a; tez çalışmam sürecinde ne kadar uzakta da olsa mesafelerin önem arz etmediğini bana kanıtlayan, yardımlarını esirgemeyen arkadaşlarım Suna Özlem ÇINARLIDERE ve Mine ULAŞ'a teşekkür ederim.

Bu süreçte fedakarca davrananan, varlığıyla bana güç veren, tükenmişlik noktasına geldiğim anlarda bana sürekli moral vererek destekleyen değerli eşim hayat arkadaşım Abdulaziz AKDEMİR'e ve yüksek lisans yapmam için bir çok fedakarlıkta bulunan, sınırsız konuşsam bile beni sabırla dinleyen, birlikte sevinçlerimi paylaştığım, üzüntülerimi azalttığım, varlıklarıyla huzur bulduğum dayanağım babam İsmet BAYRAM'a ve biricik annem Ferfide BAYRAM'a teşekkürü bir borç bilirim.

Zuhal AKDEMİR

İçindekiler

Özet	i
Abstract	iii
TEŞEKKÜR	v
İçindekiler.....	vi
1.BÖLÜM	1
Giriş.....	1
1.1.Problem durumu	1
1.2.Araştırma soruları	2
1.3. Amaç.....	2
1.4. Önem	2
1.5.Varsayımlar	3
1.6. Sınırlılıklar.....	3
1.7. Tanımlar.....	3
2.BÖLÜM	4
Literatür (Alan Yazın).....	4
2.1.Alt yapısal sınırlandırıcılar	4
2.1.1. Okulların alt yapısal eksiklikleri.....	4
2.1.2. Genel sınavların uygulanması	7
2.1.3. Öğretmen eğitimi sistemindeki eksiklikler	9
2.2. Kültürel sınırlandırıcılar	11
2.2.1.Kızların okula devam edemesi	11
2.2.2.Çocuk İşçiliği.....	12
2.2.3. Dil problemi.....	13
2.2.4. Devamsızlık	14
3.BÖLÜM	16
Yöntem	16
Durumun-Örneklemin Seçimi	16
Veri Toplama Araçları ve Veri Toplama Süreci	18
Verilerin Analizi	19
Geçerlilik ve Güvenilirlik	19
Bulgular.....	20
Tablo 1	20

1.Okulun alt yapısal eksiklikleri	25
2. Ailelerin sosyokültürel eğilimlerinin sınırlandırıcı etkisi.....	29
3. Eğitim bürokrasisinin istenen şekilde işlememesi.....	34
4. Farklılaştırılmamış öğretmen merkezli eğitim	38
5. Kızların okula devam edememesi.....	47
6. Çocuk işçiliği.....	51
7. Dil problemi.....	54
8. Devamsızlık.....	55
4.BÖLÜM	57
Tartışma Ve Öneriler.....	57
Kaynakça.....	62
Ekler.....	67

1.BÖLÜM

Giriş

Araştırmanın bu kısmında problem durumu açıklanarak araştırmanın amacına, önemine, araştırma sorularına, varsayımlar ve sınırlılıkları ile araştırmada kullanılan kavramların tanımlarına yer verilmektedir.

1.1.Problem durumu

Eğitimde fırsat eşitliği ulusal (örn:Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasamızın 42. Maddesi, Türk Milli Eğitimin temel ilkeleri) ve uluslararası (örn: Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi gibi) birçok yasal dokümanda vurgulanmış ve eşitsizlikler yaratan sosyal dezavantajların ortaya çıkarılması ve kaldırılmasına yönelik önerilerde bulunulmuştur. Bu kapsamda Türkiye’de de benzeri birçok yasal doküman ve uygulama olmasına rağmen özellikle okulların alt yapısal eksiklikleri, kızların okullaşması, çocuk işçiliği ve öğrencilerin okula devam etme durumları gibi noktalarda farklı bölgelerde bazı sosyal dezavantajların oluştuğu ve bu dezavantajların öğrenciler arasındaki fırsat eşitliğini olumsuz yönde etkilediği bilinmektedir (Dindar ve Yaman, 2003; Atalay & Anagün, 2014; Yaman, 2006; Seven ve Engin’e 2007; Hayata Destek Derneği, 2016; Şanlı, Altun, & Tan, 2015).

Her ne kadar sınırlı da olsa ülkemizde eğitim odaklı sosyal dezavantajlar hakkında çalışma yapılmış olsa da bu dezavantajların ortaya çıkma mekanizmaları ve eğitim-öğretime yansımaları noktalarında neden ve nasıl sorularının nadiren sorulduğu ve var olan çalışmaların daha çok istatistiki verilerin ötesine geçmediği gözlenmektedir. Bu kapsamda özellikle okulların içerisine giren ve öğretmen veya öğrencilerin doğrudan deneyimlerini merkeze alan durum çalışmaları gibi derinlemesine nitel çalışmalara ihtiyaç olduğu aşikardır.

1.2.Araştırma soruları

Bu durum çalışmasında üç temel araştırma sorusuna cevap aranmıştır:

1. Sosyal açıdan dezavantajlı bir bölgede görev yapan bir Fen Bilgisi öğretmenin gözünden ortaya çıkan ve kendisinin Fen öğretimini olumsuz yönde etkileyen sosyal dezavantajlar nelerdir?
2. Sosyal açıdan dezavantajlı bir bölgede görev yapan bir Fen Bilgisi öğretmenin gözünden bakıldığında bu öğretmenin mücadele ettiği sosyal dezavantajların temel kaynakları nelerdir?
3. Sosyal açıdan dezavantajlı bir bölgede görev yapan bir Fen Bilgisi öğretmenin gözünden bakıldığında bu öğretmenin karşılaştığı sosyal dezavantajlarla baş etme stratejileri nelerdir?

1.3. Amaç

Bu durum çalışmasının amacı sosyal açıdan dezavantajlı bir bölgede görev yapmakta olan bir Fen Bilgisi öğretmenin baş etmeye çalıştığı sosyal dezavantajların doğasını ortaya çıkarmaktır.

1.4. Önem

Eğitimde fırsat eşitliği ile ilgili birçok ulusal ve uluslararası yasal dökümanda belirtilen gerekliliklerin yerine getirilmesi noktasında bu eşitliği bozan sosyal dezavantajların ortaya çıkarılması ve bunlarla etkin mücadele yapılması önemlidir (Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasamızın 42. Maddesi, Türk Milli Eğitimin temel ilkeleri, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi). Ayrıca bu ortaya çıkarma sürecinde daha çok yüzeysel veriler içeren nicel araştırmalar yerine bu çalışmadaki gibi derinlemesine bilgi üreten ve alanda uzun süreli çalışmayı gerektiren durum çalışmalarının yapılması bir diğer önem noktasıdır. Öte yandan bir sosyal açıdan dezavantajlı bir bölgede görev yapan bir Fen Bilgisi

öğretmenin mücadele ettiği SD'leri ve bunlara karşı kullandığı baş etme stratejilerini ortaya çıkarmak böyle bölgelerde görev yapacak ya da görev yapan öğretmenler ya da öğretmen adayları için önemli bir bilgi kümesi yaratacaktır.

1.5.Varsayımlar

Bu araştırma nitel özellikte bir durum çalışması olduğu için herhangi bir varsayım barındırmamaktadır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu çalışmada üç temel sınırlılık ile karşılaşmıştır. Bunlardan ilkinde durum olarak belirlenecek Fen Bilgisi öğretmeni ve öğrencilerini belirleme noktasında bazı sıkıntılar yaşanmıştır. Örneğin, sosyal açıdan dezavantajlı olduğu bilinen bir bölgede üç ortaokulla temasa geçilmesine rağmen okullardaki yetkililerin okulların yaşadığı sosyal dezavantajları ifade etme noktasında çekingen davrandıkları gözlenmiştir. İkinci sınırlılık ise seçilen Fen Bilgisi öğretmeni (Selim Öğretmen) ve öğrencilerinden veri toplama sürecinde gerçekleşmiştir. Özellikle sınıf içi gözlemler sırasında öğrencilerin katılımcı gözlemci olarak sınıfta bulunan araştırmacıdan ilk haftalarda etkilendikleri ve bu katılımcı gözlemci durumunun doğal ortamı sınırlı da olsa bozduğu gözlenmiştir. Bir diğer sınırlılık ise gerek öğretmenden gerekse de öğrencilerden veri toplarken okul içindeki bazı faaliyetlerden (tiyatro çalışmaları, temizlik işleri, beden derslerinden gelen sesler, vb) dolayı veri toplama sürecinin etkilendiği gözlenmiştir.

1.7. Tanımlar

Eşitlik: Kanunlar yönünden insanlar arasında ayırım bulunmaması durumu (www.tdk.gov.tr).

Fırsat eşitliği: Fırsat eşitliği kavramı, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, istihdam gibi daha çok toplumsal talep ve beklentilerle şekillenen alanlara herkesin hiçbir ayırım yapılmaksızın eşit bir biçimde girebilmesini ifade etmektedir (İnan & Demir, 2018).

Sosyal dezavantaj: Toplumsal açıdan avantajlı olmama durumu (www.tdk.gov.tr)

2.BÖLÜM

Literatür (Alan Yazın)

Yasalar önünde eşit haklara sahip olarak dünyaya gelen insanlar; cinsiyet, ailenin sosyoekonomik durumu, eğitim düzeyi, kültürel yapısı ve yetiştiği bölgenin farklılıklarından kaynaklı olarak eşitlik kavramının tanımından uzak bir şekilde yaşayabilirler. Özellikle eğitimde fırsat eşitliği; Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin (2004) 28. Maddesinde ilköğretimin herkes için zorunlu ve ücretsiz hale getirilmesi ve herkesin bu eğitimden eşit bir şekilde yararlanması vurgulanmıştır. Yine İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin (1948) 26. Maddesinde “Her şahsın öğrenim hakkı vardır. Öğrenim hiç olmazsa ilk ve temel safhalarında parasızdır. İlköğretim mecburidir ” ifadeleri bireylerin eğitim hakkının eşitliğine vurgu yapmakta ve Türkiye bu anlaşmaların hepsine taraf olmaktadır. Ancak eğitim ile ilgili pratiklere bakıldığında gerek ülkemizde gerekse de dünyada eğitimde fırsat eşitliğini sınırlandıran bazı sosyal dezavantajların olduğu gözlenmiştir. Bu dezavantajlar alt yapısal sınırlandırıcılar ve kültürel sınırlandırıcılar olmak üzere iki başlıkta ele alınabilir.

2.1.Alt yapısal sınırlandırıcılar

Alt yapısal sınırlandırıcılara bakıldığında ise gerek eğitim sistemi gerekse de velilerin sağladığı imkanlar ile ilişkili olarak bazı alt yapısal eksikliklerin eğitimde sosyal dezavantajlara neden olduğu gözlenmektedir. Bu dezavantajlar okulların alt yapısal eksiklikleri, genel sınavların uygulanması ve öğretmen eğitimi sisteminde gözlenen eksiklikler olarak üç başlık altında incelenebilir. Aşağıda bu başlıklar detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

2.1.1. Okulların alt yapısal eksiklikleri

Okulların alt yapısal eksikliklerine bakıldığında laboratuvar ortamları ve deney malzemelerinin eksik oluşu, bilgisayar ve dijital malzemelerin eksikliği, sınıf azlığından

dolayı sabahçı-öğlenci uygulamaları ve kalabalık sınıfların oluşması gibi durumlar öne çıkmaktadır. Bunlardan laboratuvar ile ilgili eksikliklere bakıldığında Aydın, Bektaş ve Armağan (2016) fen bilgisi dersinde uygulanan deneylerin öğrencilerin akademik başarılarında artışa sebep olduğunu, öğrencilerin uygulama konusunda çok istekli olduğunu, ancak okullarda yer alan malzemelerin eksik olması ve uygulamaların çok uzun süre almasının deneylerin uygulanması ve tasarlanması boyutunda önemli ölçüde problem oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Dindar ve Yaman (2003) 'ın ilköğretimin birinci kademesinde görev yapan fen bilgisi öğretmenlerinin eğitim araç-gereçlerini kullanımına yönelik yaptıkları çalışmada ise, fen bilgisi dolabında yer edinmesi gereken malzemelerin yeterli oranda bulunmadığını ve fakat bu malzemelerin gösteri(demonstrasyon) deneylerinde kullanılacak miktarda olduğunu öğretmen görüşleriyle belirlemişlerdir. Fen bilgisi dersini öğrencilerine anlatan öğretmenler, fen bilgisi dersinde kullanılan araç-gereçlerin dayanıklı olmadığını ve fen bilgisi dolabında yer alan araç-gereçlerin tükenmesi bozulması durumunda, müfredatta yer edinen deneyleri yapmamayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Demir, Büyük ve Koç (2011) 'un Fen bilgisi dersi öğretmenlerinin, derslerinde laboratuvarların kullanımı ile donanım ve yeterliliklerine ilişkin yaptıkları çalışmada Fen bilgisi öğretmenlerinin deney yapma, laboratuvar ve teknoloji kullanımı konusunda en büyük engellerinin okullardaki donanım yetersizliği ve programla belirlenen ders saati sürelerinin sınırlılığı olduğunu belirlemişlerdir. Bununla beraber laboratuvar ortamlarının çok yönden faydalı olduğunun düşünüldüğünü, ancak deneylerin uygulanması boyutundaki ortam konusunda dersliklerin daha çok tercih edildiğini , laboratuvar kullanımına ilişkin öğretmenlerin büyük bir kısmının laboratuvar ve eğitimde teknoloji kullanımına yönelik hizmet içi eğitime ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

İçerisinde yer edindiğimiz “Bilgi çağı” olarak nitelendirilen 21.yüzyıl kendisiyle beraber bilgisayar teknolojilerinin hızla geliştiği ve zamanla toplumun bütün katmanlarında

yaygınlaştığı bir dönemi getirmiştir. Bu hızlı gelişim ve yaygınlaşmanın sonucunda okullarda bilgisayar laboratuvarlarının kurulmasına sebep olmuştur. Kurulan bu bilgisayar laboratuvarlarında öğretmenlerin bu teknolojik aleti nasıl kullanmaları gerektiği konusunda çalışmalar düzenlenmiştir. Ve şu an dahil bilgisayar laboratuvarları öğretmen ve öğrenciler tarafından aktif olarak kullanılmaktadır. Öğrenciler ders haricinde bu laboratuvarlara gidip ödevleri ile ilgili çalışmalarını yapmaktadırlar (İşman, 2001). Günümüz çağında çokça önem arz eden bu teknolojik gereçlerin ülkemizde hâla eksikliğinin hissedildiği okullar bulunmaktadır. Bilgisayar ve diğer dijital malzemelerin eksikliği ile ilgili olarak yapılan çalışmalara bakıldığında Atalay ve Anagün (2014)'ün kırsal kesimlerde görev yapan sınıf öğretmenleri ile bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) kullanımına ilişkin yaptıkları çalışmada okulların fiziksel donanım ve teknolojik araç-gereç açısından yetersiz olmasının araştırmaya katılan öğretmenlerce öğrenme-öğretme sürecine BİT entegrasyonunun önündeki en önemli engel olarak görüldüğünü belirtmişlerdir. Sidat ve Bayar (2018) 'ın köy okullarında yaşanan problemlere yönelik yaptıkları çalışmada köy okullarında yaşanan dijital materyal eksikliklerinin eğitim seviyesinin düşmesine sebep olduğunu savunmuştur.

Ülkemizde bütün yerleşim biriminde öğrencilere eşit oranda eğitim hizmetlerinin götürülmesi hedeflenmektedir. Kırsal bölge yerleşim yerleri nüfuslarının yetersiz oranda, karmaşık ve az olmasından, coğrafi koşullardan kaynaklanan nedenlerden, ulaşım güçlüğünden, iklim yetersizliği ve öğretmen eksikliğinden dolayı, şehir ve kent merkezlerinden bulunan okullar gibi büyük, donanımlı, kapsamlı ve öğretmen kadrosu güçlü bir okul, bu gibi bölgelerde kurulamamaktadır. Çünkü hem maliyet hem de kullanılabilirlik açısından bakıldığında köy okulları ihtiyacı karşılayacak yeterlilikte yapılmaktadır. Bu sebeple kırsal bölgelerde kurulan okullar çoğunlukla şehirlerde yer alan okullara oranla daha küçük ve daha az donanıma sahip okullar olarak inşa edilmiştir (Döş, Sağır, 2013). Bu da okullarda sınıf ve derslik eksikliğine sebep olup aynı zamanda ikili eğitimin (sabahçı-öğlenci)

baş göstermesine sebep olmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak, Yaman (2006) ‘ın büyük sınıflarda sınıf yönetiminin işlevini araştırdığı çalışmanın sonuçlarına baktığımızda sınıflarında öğrenci mevcutları 51 ve üzeri olan öğretmenlerin, sınıf mevcutları 20 ile 30 arasında olan öğretmenlere göre öğrenci mevcudu fazla olan sınıflardaki öğrencilere sert davranmalarına, sınıfların temiz kalmamasına, gürültüye sebep olduğunu belirtmişlerdir. Sınıf mevcutları 41 ile 50 arasında olan öğretmenlerin, sınıf mevcutları 20 ile 30 arasında olan öğretmenlere göre öğrenciler arasında çetelerin oluştuğunu, derste işlenmesi gereken konuların içeriklerinin yeterli oranda verilemediğini, eğitimde kullanılan teknolojik aletlerin etkin bir şekilde kullanılmadığını, derslerde işlenen konularla alakalı yeterli örneklere yer verilemediğini ifade etmişlerdir. Diğer bir yönden sınıf mevcutları 51 ve üstü olan öğretmenlerin, sınıf mevcutları 31 ile 40 arasında olan öğretmenlere göre araç-gereç ve malzemelerin sıkça bozulup kırıldığını belirtmişlerdir. Ayrıca branş öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerine kıyasla öğrenci isimlerini daha çok karıştırdığı görüldüğünü savunmuştur. Derslik sayılarının az olması kalabalık sınıfların oluşmasına sebep olmaktadır. Yaman (2010) ‘ın kalabalık sınıfların öğrenciler üzerindeki etkisine yönelik yaptığı çalışmanın bulgularına baktığımızda ise eğitim-öğretim ortamı; öğretmenin sınıf yönetimi; sınıflardaki hijyen ve sağlık problemleri; sınıftaki sosyal iletişim ve öğretmenin rehberlik rolleri boyutlarında ciddi düzeyde sorunlar yaşanmasına yol açtığını savunmaktadır.

2.1.2. Genel sınavların uygulanması

Liselere geçişte ve üniversiteye geçişte ülke genelinde sınavların uygulanması da bir diğer sosyal dezavantaj unsurudur. Bu sınavlar velilerde, okul yöneticilerinde ve öğretmenlerde okulda geçirilen zamanı sınav kazanma noktasında düşünmelerini sağlamaktadır. Bu sınavlar daha çok test odaklı, kitaba ve programa dayalı öğretmen merkezli bir eğitimi gerektirmekte ve böyle bir eğitimin etkili uygulandığı okullardaki çocuklar için avantaj sağlarken etkili bir öğretmen merkezli eğitim ve kaynakları olmayan okullardaki

çocuklar için dezavantaj sağlamaktadır. Öte yandan öğretmen merkezli bir eğitim öğrencilerin yaşam için ihtiyaçları olan kendisini ifade etme, fikirlerini açıklama, tartışma, sorgulama gibi birçok beceri açısından böyle bir eğitimi tercih etmeyen okullara göre bir dezavantaj yaratmaktadır.

Genel sınavların yarattığı dezavantajlar ile ilgili olarak Atilla ve Özeken (2015) 'in yaptığı araştırmanın sonuçlarına baktığımızda, Fen Bilimleri öğretmenlerinin TEOG (Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş) sınavının; konu içerikleriyle ilişkili olduğunu, SBS (Seviye Belirleme Sınavı) ile kıyaslandığında öğrencilerin stresini azalttığını, öğretmenlerin üzerine düşen sorumlulukları artırdığını, 40 dakika süren yazılı sınavlara benzer şekilde olması ve yılda iki defa uygulanması açısından olumlu bulduklarını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte Fen Bilimleri öğretmenlerinin TEOG sınavının; sınavın uygulanmasından sonra öğrencilerde motivasyon eksikliğine sebebiyet verdiğini, akademik başarı yönünden bakıldığında yeteri kadar ayırt edici olmadığını, sorulan soruların kazanımlara göre homojen bir şekilde dağılmadığını ve öğretmenler üzerinde oluşan veli baskılarından dolayı olumsuz bulduklarını belirtmişlerdir. Aynı zamanda öğretmenlerin öğrencilerin aldıkları puanların okulun öneminin artması yönünde önem arzettiğini ancak alınan puanların objektif verildiği konusunda şüphe içerisinde olduklarını ve derslerde daha çok test çözümünün gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. Bakırcı ve Kırıcı (2018) Fen Bilimleri öğretmenleri TEOG sınavının, öğrencilerin derse olan ilgilerini artırdığını bunun yanı sıra öğretmen, öğrenci ve veli arasında dayanışma oluşmasına katkıda bulduklarını dile getirmişlerdir. Fakat öğretmenler, uygulanan bu sınav sebebiyle hem kendilerinin hem de okul idaresinin değerlendirildiğini, rekabet ortamlarını oluşturduğuna ve stres oluşturduğuna, sosyal ilişkilerin zayıflamasına sebep olduğunu belirterek sınavın olumsuz taraflarına dikkat çekmişlerdir. Öğretmenler, TEOG sınavının kaldırılmasının öğrenciler açısından olumlu etki oluşturduğunu, tüm öğrencilerin sınavsız bir

şekilde herhangi bir liseye yerleşeceğini ve velilerinde bu durumdan sevinç duyduklarını ifade etmişlerdir.

2.1.3. Öğretmen eğitimi sistemindeki eksiklikler

Öğretmen eğitimi sistemindeki eksikliklerin özellikle öğrencilerin bazı bölgelerde ve okullarda daha etkili ve başarılı öğretmenlerle karşılaşmasına bazı bölgelerde ise vasat öğretmenlerle karşılaşmasına neden olmaktadır.

Öğretmenlerin günümüz toplumunun ihtiyaçları doğrultusunda; araştıran, sorgulayan, problem çözebilen, kritik düşünebilen, öğrenmeyi öğrenen, bilgiyi üretebilen, yaratıcı, esnek, teknolojiye faydalanabilen, düşündüklerini kolayca ifade edebilen öğretmen yeterliklerine sahip olması gerekmektedir. Ayrıca, takım çalışması yapabilen bireylerin yetiştirilmesinde önemli bir işlevi olduğu kabul edilen öğretmenler, değişme ve gelişmeleri anlayabilen, yorumlayabilen, etkililik ve kalite gibi değer ve davranışları özümseyen bir yapıda olmalıdır (Bulut & Doğar, 2006). Ancak öğretmenlik mesleğini yapabilecek bireyleri seçerken Ülkemizde yapılmakta olan KPSS'nin (Kamu Personeli Seçme Sınavı) bu gibi işlevleri ölçebilecek yeterlilikte olmadığı bilinen bir gerçektir. Fakültelerde verilen eğitim ile okullarda gereken beceriler arasında uyum olmaması ve öğretmenlerin büyük bölümünün sosyal dezavantajlardan bihaber olması da nitelikli öğretmen yetiştirmenin önünde önemli bir engeldir. Bu sebeple vasıflı öğretmenler yetiştirmek için öğretim elemanlarının öğretmen adayları ile yeterli bir şekilde iletişim içinde olmaları; öğretmen adaylarının ihtiyaç duydukları miktarda, kişisel, vaktinde ve detaylı yönlendirmelerle yardımcı olabilmeleri gerekmektedir. Eğitim Fakültelerinin toplumun ve okulların ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak bir öğretmen eğitimi verebilmeleri için okullarla daha fazla iş birliği ve etkileşim içinde olmaları gerekmektedir. Ülkemizde fakülte-okul etkileşim ve iş birliğini arttırmaya ilişkin çeşitli etkinlikler geliştirilmekle beraber, bu konuyla alakalı hâlâ atılması gereken bir çok adım vardır (Yılmaz ve diğerleri, 2017).

Bir işe yeni başlayan kişi, işe girdiği tarihten işten ayrılacağı tarihe kadar geçen bu süreçte kendini işi konusunda geliştirebilmesi ve meydana gelen değişimlere ayak uydurabilmesi için devamlı olarak eğitim almak zorundadır. İşe başlayanların işe ısınmasını sağlamak, verimliliği artırmak, gelecekte verilecek görev ve sorumlulukları yerine getirebilmeleri için eğitilmeleri gerekmektedir. Bu eğitimde hizmet içi eğitimle mümkün olmaktadır (Selimoğlu & Biçen Yılmaz, 2009). Hizmet içi eğitim her meslek dalı için gereklidir, ancak öğretmenlik mesleği için daha fazla önem arz ettiği bilinen bir gerçektir. Hizmetiçi eğitim programlarının öğretmenler açısından ne kadar verimli geçildiğine bakıldığında, Nartgün'ün (2006) yaptığı araştırma sonucuna göre ilköğretim okulu öğretmenlerinin hizmetiçi eğitim programlarının yararlı ve gerekli olduğunu, hizmetiçi eğitim programlarının uygulanması sırasında bazı problemlerle karşılaştıklarını (materyal eksikliği, zamanlama gibi...), programın bitiminde kendilerini gelişmiş hissettiklerini, ancak sınıf içi faaliyetlerde edindiklerini uygularken bazı sorunlarla karşılaştıklarını belirtmiştir. Gönen ve Kocakaya (2006) 'nın Fizik öğretmenlerinin hizmetiçi eğitimler üzerine görüşlerinin değerlendirildiği araştırmanın sonucuna bakıldığında fizik öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun hizmet içi eğitimleri gerekli bulmasına rağmen almış oldukları hizmet içi kurs sayılarının beklentilerin altında olduğunu belirtmiştir.. Bu hususta Milli Eğitim Bakanlığı (M.E.B.)'nın düzenlediği kursların ise sayı ve nitelik bakımından yeterli olmadığını belirtmişlerdir.

Öğretmenler arasında öğrencilerin gelişimi ile ilgili konuşmaların ve zümre toplantılarının verimsiz olması ile ilgili olarak Şahin, Maden ve Gedik (2011) 'in Türkçe öğretmenlerinin bu toplantıları öğretmenlere verilen bir görevi tamamlamaktan başka bir şey olmadığını, ayrıca bu toplantıların öğretmenlere eziyet etmek için düzenlendiğini düşündüklerini ifade etmiştir. Bu nedenle eğitim-öğretim etkinliklerinin temel uygulayıcısı olan öğretmenlerin karşılaştıkları sıkıntıları dile getirip çözüm aramaları gerektiğini,

tecrübelerini paylaşımları gerektiği, bu toplantıların bir önceki yılda alınan kararların küçük değişikliklerle tekrar yazılmasından öteye gidemediğini belirtmiştir.

2.2. Kültürel sınırlandırıcılar

Kültürel sınırlandırıcılara bakıldığında ailelerin sosyokültürel eğilimlerinden ortaya çıkan kızların okula devam edememesi, çocuk işçiliği, dil problemi ve devamsızlık gibi bazı sosyal dezavantajların ortaya çıktığı gözlenmektedir. Bu dezavantajlar aşağıdaki bölümlerde açıklanmıştır.

2.2.1. Kızların okula devam edememesi

Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin (CEDAW) 10. maddesinde “Kız öğrencilerin okuldan ayrılma oranlarının düşürülmesi ve okuldan erken ayrılan kız çocukları ve kadınlar için eğitim programları düzenlenmesi” hedeflenmektedir. Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasasının 42. Maddesinde “Kimsenin, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılmaması, ilköğretimin, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunlu ve devlet okullarında parasız olması” ifade edilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982). Türk Milli Eğitimin temel ilkeleri arasında “fırsat ve imkan eşitliği” başlığı altında yer alan **“Eğitimde kadın erkek ayrımı yapılmaksızın herkes aynı haklara sahiptir”** ifadeleri ülkemizde çocuğun eğitim hakkı ve eğitimde fırsat eşitliğini vurgulamakta ancak uygulanması boyutunda ise bazı sorunların yer aldığı, özellikle bu sorunlardan en çok kız çocuklarının etkilendiği görülmektedir (Milli Eğitimin Temel İlkeleri, 1973). Seven ve Engin (2007) ‘e göre, kadının eğitimi, bütün zaman dilimlerinde devamlı tartışma konusu oluşturmasına ve farklı girişimlerde bulunulmasına rağmen, çözülemeyen problemler olarak gündemini korumaktadır. Bunun esas sebeplerinden birinin kadını birey olarak görmek yerine konuyu cinsiyet açısından ele almanın ve bu bakış açısına göre yürütülen politikalar olduğu söylenebilir. Bu fikirlerin oluşmasını engellemek olarak ‘insan olma’ açısından değerlendirme ile mümkün olduğu görülmektedir.

2.2.2. Çocuk İşçiliği

Ailelerin sosyoekonomik anlamda yaşadığı sıkıntılardan kaynaklı olarak çocukların çalışma hayatına erken katılımları da eşitlik kavramının tanımından uzakta yer alan bir diğer unsurdur. Çocuk Ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin de yer alan 4. Madde de “14 yaşını bitirmiş, 15 yaşını doldurmamış ve ilköğretimini tamamlamış kişiyi çocuk işçi” olarak adlandırmaktadır. Başta tarım olmak üzere birçok farklı iş alanlarında çalışan çocuk işçiler gözlenmektedir. Ülkemiz, Uluslar Arası Çalışma Örgütü’nün (ILO) 182 No’lu En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi’nin ve 138 No’lu Asgari Yaş Sözleşmesi’nin imzacısıdır. Ayrıca Ülkemiz mevsimlik tarımda çocuk işçiliğini, çocuk işçiliğinin en kötü üç biçiminden biri kabul ederek, 2015 yılına kadar tamamen ortadan kaldırmayı Uluslar arası Çalışma Örgütü’ne taahhüt etmiştir.

Çalışma hayatına erken katılan çocukların eğitimleri de sekteye uğramaktadır. Aileleri ile beraber tarlalarda çalışan çocukların %50’si okula devam etmezken geride kalan %50’lik dilimde yer alan çocuklar ise okula düzenli bir şekilde devam edememektedir. Aileleri ile beraber göçe çıkmak zorunda kalan ancak tarlada çalışmayan çocukların %23’ü okulu tamamiyle terk etmiş olup %43’ü okula kesintisiz olarak devam edebilmektedir. Bilhassa kız çocuklarının tarlada çalışmalarına ek olarak gizli işçilik adı verilen, ev işleri ve kardeşlerinin bakımı gibi işlerden sorumlu oldukları gözlemlenmektedir. Okul ile ilişkileri tamamiyle kesilen veya okuldan uzaklaşan çocuklar ve çocuk işçiler yoksulluk çarkının temel ögesi haline gelmektedir (Hayata Destek Derneği, 2016). Türkiye’de her yıl on binlerce aile, mevsimlik gezici tarımda çalışmak için Mart ayında göç yoluna çıkmaktadır. Okula devam eden çocuklar bu aydan sonra okullarına gidemeyerek eğitimlerine ara vermektedirler. Böylelikle eğitimlerine ara vermek zorunda bırakılan öğrenciler derslerinden geri kalmaktadır.

2.2.3. Dil problemi

Bireyler doğdukları andan itibaren kültür, aile, sosyal çevre gibi faktörlerin etkisiyle o bölgenin, yörenin ve toplumun dilini öğrenerek duygu ve düşüncelerini ifade etmekte ve çevreleriyle bu dille iletişime geçmektedir. Ancak çocuk okul çağına geldiğinde ise T.C Anayasasının 42. Maddesine göre “Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez” ifadesi göz önüne alındığında öğrencilerin okul öncesi dönemden itibaren alacakları eğitim-öğretimin son safhasına kadar kullanılan dilin Türkçe olması gerektiği belirtilmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982). Aile içinde bir dil, okul içinde ise bir diğer dil ile yetişen çocuk, okula başladığında duygu ve düşüncelerini, ilgi ve isteklerini dile getirmeye çalışırken zorlanmakta ve ailesi içinde Türkçe konuşulan bireylere göre geride kalmaktadır.

Bu konuyla ilgili olarak Kılıç (2005) ‘ın İlköğretim okullarında verilen Türkçe eğitimi ile ilgili sorunlar üzerine yaptığı çalışmada, İlköğretimin birinci kademesinden ikinci kademesine geçişte Türkçe eğitimi ile ilgili oluşan sorunların öğrenci görüşleri etrafında değerlendirildiği görülmektedir. Çalışmanın verilerine bakıldığında, çoğu öğrenci kendisini Türkçe dersinde başarısız bulmaktadır. Okullarda yer alan sınıfların kalabalık olması, öğrencilerin yeterli miktarda kitap okuyamamaları, velilerin çocuklarına ve öğretmenlerin öğrencilerine yeterli oranda rehberlik edememeleri, ilköğretimin birinci kademesinin son sınıflarından itibaren Türkçe derslerine branş öğretmenlerinin girmemesi vb, öğrencilerin Türkçe eğitimlerini olumsuz yönden etkilediği görüşünü savunmuştur. Asrağ (2009) ‘ın yüksek lisans tezi için yaptığı çalışmada, dil sorunun yaşandığı bölgelerde kardeş sayısının fazla olması, öğrencilerin sezonu geldiğinde tarım işçisi olarak çalışması, Türkçe öğrenim sorunlarını giderme yada geliştirmeye yönelik eğitim etkinliklerinin uygulanmaması, öğretmenlerde öğrencilerin Türkçe konuşma becerilerini geliştirmeye dönük ek kılavuz kitaplarının bulunmaması ve yeterli miktarda materyale sahip olunmaması gibi öğretmenlerin

belirttiği olumsuzluklardan yola çıkarak öğrencilerin Türkçe'yi öğrenim problemlerinin daha fazla yaşanacağı sonuçlarına varılmıştır.

2.2.4. Devamsızlık

Bazı öğrencilerin okul kültürüne ve kurallarına alışamadığı ve okula devam etmemeyi ya da okulu tümünden terk etmeyi tercih ettikleri gözlenmektedir. Bu konuyla ilgili olarak yapılmış araştırma sonuçlarına bakıldığında öğrencilerin okula devam etmeme ve okulu terk etme davranışlarının kaynağının büyük oranda ailelerin çocuklarına karşı ihmalkar tutumları ve bu ailelerin maruz kaldığı ekonomik sıkıntılar ile okullardaki mevcut olanakların yetersizliği olduğu, eğitimcilerin okula devam etmeme ve okulu terk etme sorunlarını azaltmaya ilişkin uyguladıkları stratejilerin ise, öğrencilerin velileri ile görüşme, öğrencilere daha fazla ilgi gösterme ve sorumluluk verme yönündeki bireysel çabalardan ibaret olduğu belirtilmektedir (Aküzüm, Yavaş, Tan ve Uçar, 2015). Bir diğer araştırma sonucuna bakıldığında öğrencilerin kendileri, çevreleri ve aileleri ile ilgili yaşadıkları problemler, okul ortamı ve okul yönetimi ile ilgili problemler ve öğretmenlerle alakalı problemlerden kaynaklanan sebeplerden dolayı öğrencilerin devamsızlık yaptıkları ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin okula devamlarını sağlamak için okulun nasıl olması gerektiği ile ilgili soruya ilişkin olarak yapılan öğrenci görüşleri incelendiğinde ise; okul daha keyifli daha eğlenceli hale getirilmeli, sosyal etkinliklere daha çok yer verilmeli, blok ders uygulaması kaldırılmalı, öğretmenler öğrencileri ile daha fazla ilgilenmeli, okullarda olası bir sağlık probleminin önlenmesi amacıyla halihazırda sağlık personeli bulundurulmalı, derslerde kullanılacak araç-gereçlerin yeterli miktarda olmalı ve öğretmenler daha hoşgörülü olmalı gibi tavsiyeler dikkat çekici bulunmuştur. Okulun sadece dersin işlendiği yer olduğu düşüncesinin çıkartılıp, daha yaşanabilir, daha çok sosyal etkinliklerin yer aldığı bir ortam haline dönüştürülmesi gerektiği de bu araştırmanın önemli sonuçları arasında yer almıştır (Şanlı, Altun ve Tan, 2015).

Okullarda var olan bu sorunların önüne geçmek amacıyla bu bağlamda 2023 Eğitim vizyonunun hedefleri arasında, Millî Eğitim politikaları ve amaçları doğrultusunda, okulların içinde buldukları koşul ve öncelikler dâhilinde gelişmelerini sağlayacak bir “Okul Gelişim Modeli” hayata geçirilecektir. Bu modele dayanarak her bir okulun kendi hazırlayacağı Okul Gelişim Planı, yıllık bazda merkez teşkilatla birlikte izlenecek bir yol haritası niteliğinde olacaktır. Okul Gelişim Planları’ndaki hedefler doğrultusunda çocukların bireysel, akademik ve sosyal gelişim amaçlarına yönelik etkinlikler izlenecek, değerlendirilecek ve desteklenerek iyileştirilecektir. Bu sayede uygulanması planlanan bu modelle eğitimin kaliteli hale gelmesine yönelik stratejilerin geliştirilmesi hedeflenmektedir (MEB, 2019).

3.BÖLÜM

Yöntem

Durumun-Örneklemin Seçimi

Durumun seçiminde kasıtlı örnekleme yöntemlerinden istifade edilmiştir. Bu seçim üç aşamada gerçekleştirilmiştir. Seçilecek durumun sosyoekonomik açıdan dezavantajlı (SD) öğrenciler barındıracak bir okulda olması nedeniyle birinci aşamada Diyarbakır ilinde İl Millî Eğitim Müdürlüğü ile temasa geçilmiş ve SD bölgelerdeki ortaokullar konusunda tavsiyeler alınmıştır. Bu iletişim neticesinde toplam dört ortaokul ile (telefon yoluyla) temasa geçilmiştir. Bu okullarda ya Rehberlik ya da Fen Bilimleri öğretmenleri ile görüşülmüş ve okullarında SD öğrencilerin varlığı ve öğretmenlerin yapmış olduğu öğretimde bu durumun yansımalarının olup olmadığı sorgulanmıştır. Bu görüşmeler sonrasında görüşülen öğretmenlerin kısa sürelerde ilgili okulda görev yapması ya da okulda belirtilen sosyoekonomik durumların olmadığını beyan etmeleri gibi durumlardan dolayı herhangi bir netice alınamamıştır. İkinci aşamada ise uygunluk örnekleme kullanılarak araştırmacının yakından tanıdığı ve SD bir okulda görev yaptığını bildiği Selim Öğretmen ile (telefon yoluyla) temasa geçilmiştir. Selim öğretmene araştırmanın genel amaçları detaylı bir şekilde belirtilmeden görev yaptığı bölgenin özellikleri, öğrencilerinin başarı durumları ve yapmış olduğu öğretimi daha iyi imkanların bulunduğu bölgelerdeki öğretmenlerin öğretimi ile kıyaslaması istenmiştir. Selim Öğretmen'in bu telefon görüşmesindeki ifadelerinden yaklaşık 11 yıldır sosyal açıdan dezavantajlı bölgelerde gerek öğretmen gerekse de idareci olarak görev yaptığı ve yapmış olduğu öğretimde SD öğrencilerle sürekli karşılaştığı ve onlarla yapmış olduğu öğretimde bazı düzenlemeler yaptığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla bu aşamada durumu temsil eden öğretmen olarak Selim Öğretmen'de karar kılınmış ve durumu temsil eden ikinci faktör olarak öğrencilerin tespit edilmesi aşamasına (üçüncü aşama) geçilmiştir. Bu kapsamda Selim öğretmen'in okuluna gidilmiş ve okulun yerleşim yeri ve imkanları ile

ilgili informal gözlemler yapılmıştır. Bu gözlemlerde okulun çevresine bakıldığında okulun hayvan pazarının karşısında olduğu, çevresinde gecekonduların olduğu, kadınların evlerinin önlerindeki tandırlarda ekmek yaptıkları ve sokaklarda büyük baş hayvanların olduğu gözlenmiştir. Okulun bahçesine bakıldığında ise beton bir zemin olduğu, birkaç bank olduğu, iki adet yıpranmış basketbol potasının olduğu ve bir adet kulube şeklinde kantinin olduğu gözlenmiştir. Okulun içerisine bakıldığında ise duvar boyalarının eski olduğu, öğretmenler odasının görece küçük olduğu ve içerisinde yıpranmış bir kanep, masa ve öğretmen dolaplarının olduğu gözlenmiştir. Sınıflara bakıldığında ise akıllı tahta ve perdelerin olmadığı ancak sıra, masa ve panoların belli bir standart seviyede olduğu gözlenmiştir. Bu informal gözlemlerin yanında okulun müdür yardımcısı ile okulun yaşadığı sosyoekonomik dezavantajlar üzerine informal bir görüşme yapılmıştır. Bu görüşmede müdür yardımcısı okulun maddi imkanlarının sınırlı olduğu ve bu imkanlar dahilinde öğrencilerin yaşadığı sosyoekonomik problemlerle baş etmede zorlandıklarını ifade etmiştir. Bu informal gözlem ve görüşmeler Selim Öğretmen'in telefon görüşmesinde bahsettiği gibi okulunun ve öğrencilerinin dezavantajlar yaşadığı kanısını güçlendirmiştir. Bu kanı üzerine Selim Öğretmen'in dersine girdiği yedinci ve sekizinci sınıflarda ikişer sınıfa katılımcı gözlemci olarak gözlem yapmak üzere girilmiştir. Yedinci ve sekizinci sınıf seviyesi, liseye geçiş dönemi olması ve bu süreçte bazı ailelerin çocuklarını örgün liselere göndermeme potansiyelinden dolayı seçilmiştir. İkişer sınıf olması ise Selim Öğretmen'in bu sınıflardan başka ders verdiği grubun olmamasındandır. Bu sınıflardaki SD öğrencilerin seçimi sürecinde ise her bir sınıfta yapılan 10 saatlik gözlemler ve gözlemler sürecinde ve sonrasında Selim öğretmen ile yapılan görüşmeler etkili olmuştur. Bu kapsamda sosyoekonomik dezavantajlar 'kızların okula devam edememesi', 'çocuk işçiliği', 'dil problemi' ve 'devamsızlık' olarak belirlenmiştir. Bu dezavantajları yaşayan öğrencilerin dört sınıfa farklı sayılarda dağıldığı gözlenmiş ve 'kızların okula devam edememesi' sorununu yaşayan iki kız öğrenci (biri

yedinci biri sekizinci sınıf olmak üzere), ‘çocuk işçiliği’ sorununu yaşayan iki erkek öğrenci (biri yedinci biri sekizinci sınıf olmak üzere), ‘dil problemi’ sorununu yaşayan bir erkek öğrenci (yedinci sınıf) ve ‘devamsızlık’ sorununu yaşayan bir erkek öğrenci (sekizinci sınıf) olmak üzere toplam altı öğrenci Selim Öğretmen ile beraber durumu şekillendirmiştir. Diğer bir deyişle Selim Öğretmen’in SD olan altı öğrencisi ile kurduğu dezavantaj odaklı öğrenme-öğretim ilişkisi durum olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları ve Veri Toplama Süreci

Çalışma kapsamında görüşme ve gözlem olmak üzere iki tip veri toplama yönteminden yararlanılmıştır. Görüşmeler informal ve yarı yapılandırılmış olmak üzere iki tip iken gözlemler katılımcı gözlemci şeklinde bir gözlem formu, sosyometreler ve ses kayıt cihazı kullanılarak yapılmıştır. Toplamda üç hafta boyunca süren sınıf içi gözlemler boyunca öğretmenler odasında ve okul bahçesinde olmak üzere Selim Öğretmen ile bazı informal görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde Selim Öğretmen’in öğretim yöntemleri, okulun başarısı, okulun sosyoekonomik profili ve gözlemin son aşamalarına doğru SD özellik gösterme potansiyeli olan öğrencilerin durumları ile ilgili düşünceleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Ayrıca SD potansiyeli hissedilen öğrencilere yönelik olarak öğretiminde yaptığı bazı düzenlemeler de derslerin akabinde kendisine sorulmuştur. Gözlemler ise araştırmacının belirtilen sınıfların en arka sıralarından birinde oturduğu, ses kayıt cihazını açık tuttuğu, her sınıf için başarı profilini gösteren birer sosyometri kullandığı ve sınıf içi fen öğretimi gözlem formundan (Ross, Smith, Alberg & Lowther, 2004) yararlandığı bir ortamda gerçekleştirilmiştir. Belirtilen gözlem formunda Selim Öğretmen’in sınıf içi pratikleri (öğrencileri hazırlama, soru-cevap-dönüt ilişkileri, vb.), davranışları, ders esnasında kullandığı kaynakları ve jest-mimikleri ile ilgili notlar tutulmuştur. Sosyometride öğrencilerin başarı durumları esas alınmış ve Selim Öğretmen’in sağladığı birinci sınav notları göz önünde bulundurularak öğrenciler arası ve öğrenci-öğretmen arası alış verişler oklarla gösterilmiştir.

Gözlemlerin ve yapılan informal görüşmelerin tamamlanması sonrasında yapılan analizler sonucunda daha önce özellikleri belirtilen altı adet SD öğrenci tespit edilmiştir. Bu öğrencilerin tespiti ile beraber Selim Öğretmen ile çalışmanın omurgasını oluşturan yarı yapılandırılmış görüşme yüz-yüze yapılmıştır. Bu görüşmede Selim Öğretmen'in etkili fen öğretimi ile ilgili ütopyası, MEB'in kendisinden beklentileri ve bu iki kaynak arasında ne gibi git-geller yaşadığı ile ilgili diyalektik muhakemesi, yapmış olduğu öğretimin doğası, bu öğretimde SD öğrencilerin etkisi ve tespit edilen altı SD öğrencinin özellikleri, onlara yönelik olarak yapmış olduğu eğitimde zorlandığı durumlar ve baş etme stratejileri gibi konularda sekiz ana soru olmak üzere toplamda 24 soru sorulmuştur. Görüşme gürültüden uzak bir ortamda ve zaman zaman ara vererek yapılmış ve toplamda beş saat sürmüştür.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde temellendirilmiş teorinin (Strauss ve Corbin, 1990; Creswell, 2012) tematik yaklaşımından yararlanılmıştır. Bu kapsamda görüşmeler ve gözlemlerin transkriptleri çıkarılmış ve bu transkriptler araştırmacının tuttuğu notlar ile bir araya getirilmiştir. Bu veri kümesi araştırmacı tarafından birbirinden bağımsız olarak iki kez okunmuş ve okumalar sırasında SD'ler, SD'lerin kaynakları ve SD'ler ile baş etme stratejileri olmak üzere üç başlık altında toplanabilecek cümleler bloklar halinde seçilmiştir. Bu seçim sonrasında ikinci seviyede cümleleri bir araya getirebilecek temalar belirlenmiş ve aynı temayı temsil edecek ifadeler büyük veri içinde sürekli aranmıştır. Üçüncü seviyede ise temaların birleştirilerek daha büyük temalara çevrilip çevrilemeyeceği üzerine düşünülmüş ve bu kapsamda bazı birleştirmeler yapılmıştır.

Geçerlilik ve Güvenilirlik

Çalışmada doğal sorgulamadan (Lincoln ve Guba, 1987) yararlanıldığı için geçerlilik ve güvenilirlik yerine inandırıcılık kavramı tercih edilmiştir. Çalışmanın inandırıcılığının sağlanmasında 'uzun süreli çalışma', 'akran değerlendirmesi', 'dış gözlemci', 'veri

çeşitlendirmesi' ve 'detaylı açıklamalar' gibi yöntemlerden yararlanılmıştır. Uzun süreli çalışma ile ilgili olarak veri toplama süreci toplamda yedi aylık bir sürece dağıtılmıştır. Bu süreçte araştırmacının katılımcılar için yabancı olması ile ilgili bariyer zamanla aşılmış, özellikle gözlemler ve görüşmelerin son aşamalarında katılımcıların davranışlarında sürekli doğallaşan eğilimler gözlenmiştir. Akran değerlendirmesi sürecinde ise araştırmacı tarafından yapılan veri analizleri Fen eğitiminde uzman olan bir profesör tarafından araştırmacıdan bağımsız olarak yapılmış ve tarafların temalardaki uyumu % XX olmuştur. Ayrıca uyum oranı % 100'e çıkarılana kadar tekrarlı tartışmalar yapılmıştır. Dış gözlemci noktasında ise çalışmanın bütün süreçleri Fen eğitiminde uzman olan bir profesör tarafından dışarıdan takip edilmiş ve gerektiğinde bazı yönlendirmeler yapılmıştır. Veri çeşitlendirilmesi ile ilgili olarak informal görüşmeler, yarı yapılandırılmış görüşmeler, sosyometreler ve sınıf içi katılımcı gözlemler olmak üzere birçok veri toplama araçlarından uzun süreli olarak yararlanılmıştır. Detaylı açıklamalar kapsamında ise gerek durumun özellikleri gerekse de veriler herhangi bir kısıtlamaya gidilmeden detaylı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır.

Bulgular

Tablo 1'de gösterildiği üzere seçilen durumda toplam sekiz sosyal dezavantajın var olduğu ve bu dezavantajların Selim Öğretmen'in fen öğretimini etkilediği ve kendisinin bir şekilde bu dezavantajlarla baş etmeye çalıştığı gözlenmiştir. Aşağıda bu dezavantajlar sırasıyla açıklanmıştır.

Tablo 1

Selim Öğretmen'in karşılaştığı sosyal dezavantajlar ve bunlarla baş etme stratejileri

Sosyal Dezavantaj	Kaynakları	Baş Etme Stratejileri
1. Okulun alt yapısal eksikleri	1. Deney ortamlarının ve malzemelerinin yetersiz	1. Maaliyeti az olan alternatif malzemelerin öğrencilerden talep

olması	edilmesi ve deney malzemelerinin
2. Perdelerin bulunmaması	idarecilerin odalarında korunması
3. Bilgisayar imkanlarının olmaması	2. Karanlık ortam ihtiyacı olduğunda okul koridorunun kullanılması
4. Sabahçı-öğlenci şeklinde eğitimin yapılması ve derslerin blok işlenmesi	3. Öğrencilerin internet kafelere yönlendirilmesi
5. Elektrik kesintileri	4. Öğrencilere zaman zaman aralarında konuşmaları için izin verilmesi
	5. Eğitim teknolojilerinin kullanılacağı dersleri ertelemek

2. Ailelerin sosyokültürel eğilimlerinin sınırlandırıcı etkisi

1.Veli toplantılarına babaların genel olarak katılmaması	1. Babalarla telefonla ya da iş yerlerine giderek iletişime geçilmesi
2. Bazı siyasi ve dini inanışların fen öğretimini engellemesi	2. Ailelere ve öğrencilere yapılan öğretimin siyasi ve dini inanışlara engel olmayacağı ile ilgili detaylı açıklamalar yapmak, etkili ve samimi bir iletişim kurarak onları eğitim-öğretime dahil etmek, siyasi pozisyonunu belli etmemek ve derslerde hassas konularda ciddi bir tavır takınmak ya da az ve dikkatli konuşmaya çalışmak

3. Eğitim bürokrasisinin istenen şekilde işlememesi	<p>1.Okul yöneticilerinin SD durumlarını bildirmemesi</p> <p>2. Eğitim materyallerinin okullara ulaştırılmaması</p> <p>3. Eğitim materyalleri için ayrılan bütçenin amacına uygun kullanılmaması</p> <p>4. Öğretmenlerin kısa sürede tayin istemesi ve eğitim sürekliliğinin bozulması</p> <p>5. Hizmet içi eğitime ayrılan bütçenin etkili kullanılmaması</p>	<p>1. Öğretmenin haklarını ve yasal süreçleri bilmesi, yöneticilerin cesur davranması ve SD durumlarının olabildiğince dürüst bir şekilde bildirilmesi</p> <p>2. Tanıdıklar kullanarak materyalleri bireysel olarak temin etmek</p> <p>3. Herhangi bir baş etme stratejisi geliştirilememiştir.</p> <p>4. Herhangi bir baş etme stratejisi geliştirilememiştir.</p> <p>5. Herhangi bir baş etme stratejisi geliştirilmemiştir.</p>
4. Farklılaştırılmamış öğretmen merkezli eğitim	<p>1.Liselere yerleştirme sınavının, müfredatın, velilerin ve yöneticilerin beklentilerinin öğretmen merkezli eğitimi gerektirmesi</p> <p>2. Eğitimde kullanılan kaynakların öğretmen merkezli eğitimi teşvik etmesi</p>	<p>1. Bireysel farklılıkları sınırlı da olsa gözetmek, farklı test kitaplarından soruları birleştirerek testler hazırlamak.</p> <p>2.Büyük sınıfın izlediği kısa süreli deneylerle öğretimi desteklemek</p> <p>3. Disiplin problemi olan öğrencilerin aileleri ile iletişime geçmek ve bu öğrencilere sınıf içi görevler vermek</p> <p>4. Diğer öğretmenler ilgisiz olduğu</p>

	3.Öğrenci merkezli eğitimin öğrencilerin ailelerinden gelen kültürel yapıyla çatışması	için herhangi bir baş etme stratejisi geliştirememiştir.
	4. Öğretimi destekleyici akran gruplarının olmaması	5. Deneme-yanılma yoluyla hizmet içinde eğitim odaklı deneyimler biriktirmek
	5. Öğretmen seçiminin ve öğretmenlik eğitiminin yeterli kalitede olmaması	
5. Kızların okula devam edememesi	1. Bazı kız öğrencilerin ortaokul sonrasında evlenme ihtimalinin var olması	1. Öğrenciyi ve özellikle babaları ikna etmeye çalışmak ve bazı cezai müidelerden bahsetmek
	2. Bazı kız öğrencilerin babalarının namus odaklı endişelerle çocuklarını liseye göndermek istememesi	2. Babaları ikna etmeye çalışmak ve kız çocuklarını gönderen aileleri met ederek göndermeyen aileleri kışkırtmak
	3. Bazı ailelerin kızları sadece ev işlerinde kendilerine yardım edecek bireyler olarak görmesi	3. Bazı cezai müidelerden bahsetmek
	4. Bazı ailelerin liselere yerleştirme sınavındaki	4. Herhangi bir baş etme stratejisi geliştirememiştir.

muhtemel başarıyı kız
çocuklarının okula devamı
için şart görmesi ancak bu
sınavın çocukların başarılı
olabileceği bir sınav
olmaması

6. Çocuk işçiliği

1. Bazı ebeveynlerin maddi
imkansızlıklardan dolayı
çocuklarını sürekli işlerde
çalıştırması

2. Ebeveynlerin Mart-Nisan
döneminde mevsimlik işçi
olarak şehri terk etmesi

3. Küçük yaşlarda para
kazanan çocukların okula
olan ilgisinin azalması

1. Ebeveynler ile telefon yoluyla
iletişime geçmeye çalışmak ama
ebeveynlerin isteksizliğinden dolayı
başarılı olamamak ve çocukların ders
sırasında dinlenmesine ya da
uyumasına izin vermek

2. Fen programını bir ay öncesinden
tamamlamaya çalışmak

3. Fen konularında örnekler verirken
çocuk işçilerinin çalıştıkları iş
alanlarından örnekler vermek

7. Dil problemi

1. Bazı öğrencilerin
Türkçe'yi sınırlı oranda
kullanabiliyor olması

1. Ders kitabının sadeleştirilerek
işlenmesi, derste yazma etkinliklerinin
artırılması ve Türkçe'yi sınırlı oranda
kullanan öğrencilerin kendilerini
Türkçe ifade etmeleri noktasında
sürekli teşvik edilmesi

8. Devamsızlık

1.Bazı öğrencilerin okul kültürüne alışmamış olması

1.Ebeveynlerin bilgilendirilmesi ama genel olarak başarılı olunamaması

1.Okulun alt yapısal eksiklikleri

Durum çalışmasında ortaya çıkan sosyal dezavantajlardan ilkinin okulun alt yapısal eksiklikleri olduğu gözlenmiştir. Bu dezavantajın ortaya çıkmasında beş temel kaynağın olduğu gözlenmiştir. Bunlardan ilkinde Selim Öğretmen **deney ortamlarının ve malzemelerinin yetersiz olduğunu** ifade etmiştir. Bu kaynağı belirtirken Selim Öğretmen okulunda fen laboratuvarının olmadığını ve bunun fen öğretimi için elzem olan deneyleri sınırlı oranda yapmasına neden olduğunu ifade etmiştir. Kendisi ... *sınıf ortamında asla fen dersinin verimli olacağını düşünmüyorum, çünkü teoriden daha çok pratiğe ihtiyaç duyan bir ders. Deney olmadan, çocuğun kendi kendine dokunmadan öğrenebileceği bir ders değil. Ha soru çözebilir, zaten şu an bizim yapmış olduğumuz öğretmenlik de biraz bunun üzerine kurulu. Okul bu anlamda malzeme olarak kısmen donanımlı olsa da deney malzemesinden bahsediyorum sadece bunun uygulanabileceği yer sınıf değildir.benim bir laboratuvarım olmalı.kendi deney yapabileceğim bir sınıfım olacak demiştir.* Selim Öğretmen bu durumla baş etmek amacıyla var olan bazı deney malzemelerini idarecilerin dolaplarında muhafaza ettiğini ifade etmiştir. Kendisi *bizim şu an hayalimizdeki fen öğretimi okul açısından; ya bir kere okulun mimari, fiziki koşulları buna uygun olmalı. Bizim okulumuzda bunu kendiniz de gördünüz hiç yok. Boş bir tane göz yok. Örnek veriyorum, rehberlik odası aynı zamanda kitaplık, işte müdür yardımcısının odası aynı zamanda benim laboratuvar malzemelerimin tehlikeli olanları istiflediğim yer... Çünkü o dolabı sadece ben kullanmıyorum. Benim dışımda idareci de bazen elinde bir malzeme olduğu zaman şu dolaba bırakıvereyim diyor gidip*

baktığım zaman bıraktığım şeyi yerinde bulamayabiliyorum. Fiziki koşullar bu anlamda hiç uygun değil demiştir. Bir diğer durum olarak Selim Öğretmen fen öğretimi sırasında sınıf içinde yapmış olduğu deneyler için pahalı olmayan malzemeler talep etse de öğrencilerinin bu malzemeleri tedarik etme noktasında sıkıntılar yaşadığını ifade etmiştir. Kendisi *deney malzemesi olarak çocuklardan istediğim en lüks şeyi size söyleyeyim mi hocam en lüks. Ya isterken içimin böyle cız ettiği şeyi söyleyeyim, oyun hamuru ve bir köpük, strafor köpük... bu güne kadar en uç istediğim şey. Gezegenleri yaptık oyun hamurundan. Kıyamıyorsunuz. Çünkü çocuğun aldığı günlük harçlık bir lira. Siz çocuğun cebindeki bir liraya kıyamıyorsunuz. Bu, bu anlamda ders anlamında etkilemiyor mu, etkiliyor* demiştir. Bu dezavantajı gidermek amacıyla Selim öğretmen öğrencilerin evlerinde kolaylıkla erişebileceği ve maliyet gerektirmeyen alternatif malzemeler istediğini ya da maliyeti grup çalışması yaptırarak azaltmaya çalıştığını ifade etmiştir. Kendisi *...grup yaptım. Hepsine kıyamazsınız öyle. Çocukların belli bir gelir düzeyi var. İşte siz beş kişi, işte iki tane oyun hamuru sen şu renk sen şu renk, strafor köpük gidin işte beyaz eşya dükkanından bulun para vermeyin ona.evdeki normal hamur yok mu ekmek hamuru, ekmek hamurunu yuvarlayıp sulu boyayla boyayıp kürdana geçirip onu bir gezegen diye getiren öğrencilerim oldu. Ben söyledim ama. Onu bile getiremiyorsanız bunu yapın diye* demiştir.

Okulun alt yapısal eksiklikleri ile ilgili ikinci kaynağın **perdelerin bulunmaması** olduğu ve bu durumun bazı deneyleri tasarlamasında engel teşkil ettiği gözlenmiştir. Selim öğretmen bu durum ile ilgili olarak *mesela perdemiz yok ... karanlık ortam yaratacağım, perde yok. Hani bilirsiniz ...görüntünün gözde ters oluşumu, bardağı işte deliyorsunuz bilmem bir etkinlik var. Karanlık olacak ortam yoksa çocuk mumun alevinin perdedeki, yağlı kâğıttaki yansımaları nasıl görecek* demiştir. Bu durumla baş etmek amacıyla Selim öğretmen okuldaki koridorlardan yararlandığını ifade etmiştir. Kendisi *bütün sınıfların kapısını kapatıyorum, dersteki hocalardan izin alıyorum. Çocukların hepsini o ara koridor var ya*

koridora getiriyorum, orası karanlık oluyor perdemiz yokken ne yapabilirim. Karanlık, kapatıyorum orada ayakta gösteriyorum deneyi, çocuklarda gezdiriyor biraz gürültü yapmayın bilmem ne uyarılarıyla beraber. Ne kadar artık orada verimli oluyorsa o şekilde hallediyoruz demıştır.

Okulun alt yapısal eksiklikleri ile ilgili üçüncü kaynağın **bilgisayar imkanlarının bulunmaması** olduğu gözlenmiştir. Bu durum ile ilgili olarak Selim öğretmen okullarında bilgisayar sınıfının olmadığını ve öğrencilere verdiği bazı araştırma ödevleri için öğrencileri mecburen internet kafelere yönlendirdiğini ifade etmiştir. Ayrıca ailelerin evlerinde internetlerinin olmaması da bu durumda etkilidir. Selim öğretmen böyle bir baş etme stratejisinin öğrencilerin yapmış oldukları araştırmaları takip etme ve kontrol etme noktasında sorunlu olduğunu ifade etmiştir. Kendisi *ya sizin çocuğunuz eğer evde sizin kontrolünüzde değilse, evdeki o telefonu ya da interneti Instagram için, Facebook için ya da işte bu WhatsApp için ...böyle şeyler için kullanıyorsa bilgiye ulaşma yolunu ben gitmişim okulda anlatmışım, ne olacak. Ödev veriyorum gidiyor, internet kafeye diyor bana bunu çıkar. Çocuk ailesinden 3 lira 5 lira para alır, ödevim var diye, internete gider net söylüyorum oyun oynar. Ne olurdu? İnternet araştırmasına mı yönlendiriyorsunuz yani çocuğu, bunu mu geliştirmek istiyorsunuz ...okulun bir bilgisayar sınıfı olurdu der sana şu kadar süre bana araştır bul. Ha bu kadar da kontrol edecek şeyimiz de yok bizimde. En fazla çocuğun bana getirdiği şeye bakıyorum demıştır.*

Okulun alt yapısal eksiklikleri ile ilgili dördüncü kaynağın **sabahçı-öğlenci şeklinde ikili eğitimin yapılması ve dolayısıyla derslerin blok şeklinde işlenmesidir**. Bu durum ile ilgili olarak Selim Öğretmen'in okuldaki sınıf sayısı ve okuldaki öğrenci kapasitesi düşünüldüğünde sabahçı-öğlenci şeklinde bir düzenlemenin mecburi olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca bu düzenlemelerden dolayı 40 + 40 dakika olmak üzere 80 dakikalık blok dersler yapmak zorunda kaldıklarını ve bunun hedef kitledeki çocuklar için uygun olmadığını ifade

etmiştir. Kendisi *mesela çocukların yaş durumuna göre belki de ders saatleri biraz daha azaltılabilirdi ki bilimsel olarak çocukların konsantrasyon süresi 15-20 dakikanın ötesinde değil. Biz bu çocuklara gördüğümüz blok (40+40 dakika) ders yaptık seksen dakika demiştir.* Selim Öğretmen bu dezavantajlı durum ile baş etmek için öğrencileri kendi aralarında konuşmaları noktasında zaman zaman serbest bıraktığını ifade etmiştir. Ayrıca özellikle küçük yaş gruplarında eğlendirici ve oyun odaklı faaliyetlerin yapılabileceğini söylemiştir. Kendisi *arada mesela konuşmalarına izin verme nedenim buydu. Eğer dikkat ettiyseniz. Seksen dakika bir yetişkin insan için bile çok çok fazla. Çocukları odaklayamıyorsunuz. Yeri geliyor bunu toparlayabilmek için kızmak zorunda kalıyorsunuz. Aslında bu çocukların biraz daha serbest kalabilmesi lazım, sağını solunu çizmesi lazım. Yani bir şeyleri karalamalı, bir şeyleri merak edip onlarla oynamalı diyeceğim. Çünkü beşinci sınıf öğrencisine oyun yöntemini kullanmadan sadece tahtada ders anlatamıyorsunuz. Ha belki yedide sekizde bir nebze o da sistem onları alıştıracağı için belki biraz işe yarayabilir ama beşte altıda bu çocukların işin eğlenceli boyutuyla da karşılaştırılması gerekir demiştir.*

Okulun alt yapısal eksiklikleri ile ilgili beşinci ve son kaynağın **elektrik kesintileri** olduğu gözlenmiştir. Selim öğretmen okullarında akıllı tahtanın bulunmadığını ancak projeksiyon makinasını sınıflara taşıdıklarını ifade etmiştir. Kendisi *...bir akıllı tahtam olsun isterdim. Şöyle dokunmatik istediğim zaman flashımı takıp kendim hazırlamış olduğum dokümanlarımı orada kullanıp öğrencilerimle beraber ders işlemek isterdim ...ha belki bir akıllı tahtamız yok olmasa da yürütebilir miyiz, yürütebiliriz projeksiyonumuz vardı. Bazen kullanıyorduk. Ha olsa daha mı iyi olurdu? Tabii ki daha iyi olur...demiştir.* Ancak özellikle kış mevsiminde bölgede sıklıkla elektrik kesintilerinin meydana geldiğini söylemiştir. *Kışın yok ki elektrik bizde yok yok. İnşallah diyorum olur elektrik. Çok böyle yarım kaldı dersimiz.* demiştir. Selim Öğretmen bu kesintilerle baş etmek amacıyla eğitim teknolojilerini kullanması gereken dersleri ertelediğini ve bu derslerin yerine başka etkinlikler yaptığını ifade

etmiştir. Kendisi *projeksiyon, ille de kullanacaksam o günde elektrik yoksa erteliyorum hocam, o gün başka bir şeyle yerini dolduruyorum, erteliyorum. Yani malzeme istiyoruz dedim ya alternatif üretiyorsunuz, o olmazsa bunu getir bu olmazsa bak şunu getir, işte sen biraz yağ getir sen biraz pirinç getir, sen kara lahanayı doğra biraz suyun içinde beklet bana suyunu getir. Elimizden geldikçe üstesinden geliyoruz bazen içimize sınıyor bazen sinmiyor yani ite kalka gidiyoruz bu şekilde hocam demiştir.*

2. Ailelerin sosyokültürel eğilimlerinin sınırlandırıcı etkisi

Durum çalışmasında bir diğer sosyoekonomik dezavantaj **ailelerin sosyokültürel eğilimlerinin sınırlandırıcı etkisidir**. Bu dezavantajın ortaya çıkmasının kaynaklarından biri **veli toplantılarına babaların genel olarak katılmamasıdır**. Bu kapsamda Selim Öğretmen öncelikle veli toplantılarının öğrencilerin kendilerini ve yaptıklarını önemsemeleri için elzem nitelikte olduğunu belirtmiştir. Bu kapsamda kendisi *Bir velinin okula gelmesi çocuk üzerinde çok etkilidir. Çocuğun ailesinden birini okulda görmesi çok şeyi değiştirir. Biz bunu anlatamadık velilerimize. Ha ne fark edebilir, öyle değil ama çok şey fark ediyor. Çocuk önemsendiğini görmek istiyor. Demek ki yaptığım şey önemli bir şey. Annem o kadar yol kat ettiğine göre, evdeki işi bırakıp geldiğine göre. Bu mesajı vermek önemli. Hani alsın çocuğunu yönlendirsin inanın öyle anne babalar var ki bir rehberlik öğretmeni gibi ya tartışabiliyor sizinle “hocam bu böyle değil bence” diye biliyor. Ama çocuklar en nihayetinde bizim zannettiğimiz kadar saf değiller. Çok şeyin farkındalar. Önemsendiğini gördüğü zaman çocukta bir değişiklik oluyor. Size karşı, okula karşı, derse karşı.* demiştir. Ayrıca bu durumla uyumlu olacak şekilde hayalindeki veli profilinin öğrencilerin eğitimlerinde aktif roller alan bir profil olduğunu ifade etmiştir. Kendisi *hayalimdeki veli profili bana yardım edecek bir veli olmasını çok isterdim. Yani tembellik olarak algılamayın ama çocuğun başarısını, çocuğun eğitim hayatının daha kaliteli geçmesini sağlamak istiyorsa o velinin de kaliteli olması lazım. E zaten eğitim sadece çocukla biten bir iş değil bunun veli ayağı da var.* Ancak bu kapsamda

özellikle babaların çoğunun veli toplantıları ve çocuklarının eğitimi noktasında ilgisiz olduğunu ve bu ilgisizliğin yörede şekillenen kültürel kodlara dayandığını düşünmektedir. Selim öğretmen çocukların eğitimi ve veli toplantılarının babaların işi olmadığını ve babalar bu süreçlere dahil olurlarsa etraflarında küçük düşürüleceğini düşündüklerini ifade etmiştir. Kendisi *Yani 6 yıldır o okuldayım o okulun en eski öğretmenlerinden biri bendim. Tanıdığım veli sayısı çok az. Oranın en çok beni hani isim olarak beni orada tanımayan veli yoktur diyebilirim, dersine girdiğim girmedim. Ama ben tanımıyorum kimseyi. Neden, gelmiyorlar erkek zaten hiç gelmiyor...Baba genelde dışarıya gider işe gider. Orda kalan da gelmez. Yani onlar birazcık böyle ayıp mı bulurlar? Kendilerini küçülttüğünü mü düşünürler?" Hani bizim ne işimiz var, çocuğun durumunu sormak bize mi kalmış" gibisinden. Annelere kalır o da bir avuçtur. Yani benim otuza yakın öğrencim vardı kendi sınıfımda bir veli toplantısı yaptığımda 6-7 kişi gelirdi demiştir. Selim Öğretmen bu durumla baş etmek amacıyla babalarla telefonla ya da iş yerlerine giderek görüşüğünü ve onları da çocuklarının eğitiminde aktif roller almaya davet ettiğini ifade etmiştir. Kendisi *Telefonları vardır, ben telefonla görüşürüm onlarla. Telefonla çok görüştüğüm var. Hepsiyle görüşürüm. Bütün öğrencilerimin velisiyle konuşmuşumdur. Ama sima, yanıma gelmesi...İş babada bittiği için ben iş yeri orada olanların genelde dükkanlarına gider bir çaylarını filan içerdim. Etkili olurdu ama o etkinin bir süresi vardı, çocuğa göre değişirdi demiştir.**

Durum çalışmasında ailelerin sosyokültürel eğilimlerinin sınırlandırıcı etkilerinin kaynaklarından bir diğeri ise bazı **siyasi ve dini inanışların fen öğretimini engellemesidir**. Bu kapsamda Selim Öğretmen çalıştığı bölgede özellikle muhafazakar ailelerin bulunduğunu, bazı ailelerin politize olduklarını ve bu iki durumdan dolayı ailelerin farklı fikir ve kültürlere toleransının bazı durumlarda sınırlı olduğunu ve bu sınırlılığın çocuklara da yansıdığını ifade etmiştir. Ayrıca bu yansımaların dolaylı olarak kendisini de etkilediğini ve ailelerin kendi dini ve siyasi görüşünü çocuklar üzerinden merak ettiklerini ifade etmiştir. Bu kapsamda ailelerin

politize olması ile ilgili olarak ...kendisini tanıtan bir insan önce adını söylemez mi? Ben falanca bilmem partinin falanca bilmem neyin ne başkanımı. Ya da ben falanca partinin falanca bilmem nesinin ilçe başkanının kuzeniyim. İnsan kendini tanıtırken önce adını söylemez mi? Bize kendini böyle tanıtan çok. Sizden sonra oldu mesela, sizden sonra bir veliyle öyle bir problem oldu . Ya insan kendini böyle mi tanıtır?... Ama bu anlamda biraz ben ve ötekiler var orada, her kesimde var yani. O anlamda biraz sıkıntı var mı, var demiştir.

Ailelerin muhafazakar tutumları ve bu tutumların çocuklara ve kendisine yansımaları ile ilgili olarak çocuğun doğrusu nedir biliyor musunuz? Annem neye doğru diyorsa babam neye doğru diyorsa doğru odur. Mesela siyasi olarak düşüncelerini tartışıyorlarsa annem babam buysa ben de buyum. Hepimiz öyle değil miydik. Burada çocukta bir kabahat yok ki. Yani muhafazakar ailelerin çocuklarında durum biraz daha sert olabiliyordu. Yani mesela Cuma namazına gidip gitmememi sıklıkla sorarlardı. Anlamazlardı. Gitmiyorum dediğinde, oruç tutmuyorum dediğinde mesela, öğretmeni oruç tutmuyorum derdi “nasıl ya” afallardı ha çocuk. Aa olabilir mi ya kaç yaşında, ya öğretmen nasıl oruç tutmaz. Ee nerden bunu görmüş, ailesinden. Ee özgürlük, yav tutmuyor belki sağlık sorunu var ya da tutmuyor ya bunun gerekçesini söylemek zorunda değil. Bunlar çocuklara yansıtılmış belki de farkında olmadan. Aileyi suçlamayayım hani aile bunu çok yoğun şekilde yaşadığı için çocuk da bunu görmek istemiştir öğretmeninden çocuk buna göre öğretmenine değer veriyor hatta. Örtüşüp örtüşmediğine bakıyor, ailesinin düşünceleriyle demiştir. Selim Öğretmen muhafazakar yapı ve politize olmanın evrim ve üreme gibi konuları öğretirken yapmış olduğu öğretimi muhakkak etkilediğini ifade etmiştir. Bu kapsamda evrim ünitesinde öğrencilerin konuya ailelerinden gelen dini eğilimlerle yaklaştığını ifade etmiştir. Kendisi evrim dersleri ile ilgili olarak Yani şunu anlatamıyorsunuz mesela dersin fen olur, hani dedim ya orda şeyler vardır işte çok muhafazakar ailelerin çocukları var, dersin fen olur bana dini sorular sormak için ısrarcı olan öğrencilerim olur. Örnek veriyorum bizde evrim vardır, Darwin'in evrim

teorisini anlattığım zaman ee sizin bunu konu olarak anlatmak zorundasınız ya çocuk bunu şey olarak algılıyordu, bunu bize dikte etmeye çalışıyor. Onun benim de ona inandığımı düşünüyordu. Belki de hiç böyle görmediğiniz sert bir ses tonuyla tepki vermeye çalışıyordu. Ben bunları görüyordum yani. Bu tip durumlarla baş etmek amacıyla evrimi henüz kanıtlanmamış bir teori olarak ifade ettiğini (her ne kadar teori kavramını yanlış kavramsallaştırmış olsa da) ve aynı konuda farklı fikirlerin olabileceğini söylemiştir. Kendisi ben mesela şey yapardım tartışın derdim kendi aranızda, biri bir şey söylesin öbürü onaylıyorsa da bir şey söylesin, karşı çıkıyorsa da bir şey söylesin. İnanın bu tarz konuları anlatırken hemen şunu diyorum, teori diyordum teori şudur işte; gerçekliği yüzde yüz kanıtlanmamış, herkes tarafında kabul görmeyen sadece bir fikirdir. Buna katılan insanlar olur. Anlatırdım önce onu anlatırdım sonra işte evrim bu Lamarck bunu söylemiş filan diye. Olmuyor hocam. O yansımalarını hissettiriyor derste. Şeye açık değiliz biz, farklı görüşlere çok açık değiliz. Aile açık olmayınca çocukta olmuyor. Ya olmaz diyor, ee tamam olmaz ben de böyle düşünüyorum ama beni yine de sev. Ne var yani. Sen öylesin ama ben seni seviyorum. Ben inanmıyorum senin yaptığın şeyin doğru olduğuna olsun o senin kendi doğrun bence değil ama ama ben yine de seni sevebiliyorum. Biz çocuğa bunu öğretemiyoruz. Farklılık olmasın mı yani herkes aynı mı olsun? Bu var hocam, bu çoğu yerde olur. Hele ki bugünün öğretmenleri bunu çok sık yaşıyordur. Kırsal bölgeyle de hiç sınırlamıyorum yani demiştir. Evrim dersleri ile benzer şekilde Selim Öğretmen üreme sistemi ünitesinde de zorlandığını hatta bu ünitenin kendisini strese soktuğunu ifade etmiştir. Ayrıca bu ünite de öğrencilerin bazılarının utandıklarını ve bazı durumlarda aşırı tutucu ailelerle sorunlar yaşayabildiğini ifade etmiştir. Kendisi üreme en nefret ettiğim konu. Ha ayıptır şudur ben oralarında değilim. Çocukların dersi sabote etmeleri, işte utanma, kakara kikiri yapmalarını ben doğal da karşılıyorum. Ama bu ileri boyutlara varıyor. .. Ben bir okulda poster kullandım adamlar okula geldi. Sen çocuklarımıza ne gösterdin diye. Milli Eğitimin

gönderdiği posteri gösterdim ve poster üzerinden anlattım... Babaları geldi. İki tane kız çocuğunun babası geldi... Yani zor iş hocam yaptığımız... Bu üreme sistemi başlı başına benim kabusum. Aha da onun stresi beni basmaya başladı bile yaz başladı bitti. Ha benim bayramım olurdu o ünite bittiği zaman. Çok basit bir ünite, geçiştirmekte istemiyorum, geçiştiremiyorsunuz da. Bu tip durumlarla baş etmek amacıyla özellikle bilimsel kelimeler tercih ettiğini, sorulara verdiği cevaplarda hassas noktalara girmediğini ve az konuşmak amacıyla teknolojiiden yararlandığını ifade etmiştir. Kendisi detayları anlatıyorsun, kitap anlatmış her şeyi, anlatıyorsun. Bilimsel isimler kullanıyorsun, çocuk bu sefer sırf bildiği halde hocam ne demek. Cevap vermek zorundasınız ama cevap verirken öyle bir kelime dizisi kurmak zorundasınız ki ne şiş ne kebab yansın. ... Üreme sistemi yaklaşık iki haftamı alıyordu. Anlatmaktan nefret ediyorum o üniteyi. Ben onun için projeksiyon kullanıyorum demiştir. Ayrıca Selim öğretmen SD bölgelerde öğretmenlik yapacak bireylere ailelerin kültürel eğilimleri ile ilgili olarak etkili ve samimi bir iletişim kurmalarını ve onları da eğitim-öğretime dahil etmelerini önermiştir. Bu kapsamda ben olsam, böyle bir okula gittiysen, bana da bir sınıf verildiyse, başta kendi sınıfım olmak üzere bütün velilerimle, okulun içinde, okul dışında, okul saatinde, okul saati dışında hiç fark etmez. Kesinlikle tanışırım, bir samimiyet kurarım...velinin size güvenmesi lazım. Ondan sonra sizin yapacağınız hiçbir şeyi sorgulamıyorlar. Hoca mı yaptı, kim şu. Bir bildiği vardır. Siz bir kere en başta velinin desteğini alacaksınız. Kendi kurallarınızı veliye de kabul ettireceksiniz. Onu da hocam dahil edeceksiniz, mecbur edeceksiniz. Arayın, zırt pırt arayın. Bu çocuk ödevini niye yapmamış. Gerekirse veliyle de sert konuşun. Veliyle olan kısmı çok çok önemli. Böyle yerlerde kendileri bir problem yaşamak istemiyorsa öğrenciden önce veliyle tanışmaları lazım. Ben ne yapardım hocam, benim dosyam olurdu. Ben çocuğun muhtemel hastalığına kadar... Bilmem gereken bir hastalığı var mı? Bir şey olursa müdahale edelim. Çocuğun hastalığına kadar, arardım. Kendi sorularımı hazırlamışumdır kağıdımda. Çoğaltırdım her öğrenciye bir kağıt verip

hastalığından tutun da 'evinizde kaç oda var?' a kadar... Toplantı olduğunda açardım dosyayı, zaten çocuğun üç aşağı beş yukarı ne tür bir aile ortamı olduğunu anlardım.

3. Eğitim bürokrasisinin istenen şekilde işlememesi

Durum çalışmasında bir diğer sosyoekonomik dezavantaj **eğitim bürokrasisinin istenen şekilde işlememesidir**. Bu kapsamda bu SD'nin bir kaynağı olarak **okul yöneticilerinin SD durumlarını bildirmek istememesi** gösterilmiştir. Selim Öğretmen özellikle kaynaştırma öğrencileri ile ilgili bir durum üzerinden hayalindeki okulda görev alan yöneticilerin cesur olmaları gerektiğini ve üslerine işlerini etkili yaptığını hissettirmek amacıyla gerçekleri çarpıtmamaları gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca kaynaştırma öğrencisi ile ilgili durumda okul yöneticisinin kendisini bu tip bir SD hakkında yanlış beyanda bulunmaya ittiğini ifade etmiş ve bu duruma çok üzüldüğünü de sözlerine eklemiştir. Kendisi *Yöneticiler, yöneticilerden kastınız eğer sadece okuldaki yöneticiler ise hemen söyleyeyim. Amirinden fırça yemekten çekinmemeli ya. Ben öğretmenlik hayatımda kaynaştırma öğrencisi okuma-yazma bilmeyen öğrenciye 10 tane kitap okumuş diye sisteme girdiğimi biliyorum bunu bana dayattılar çünkü, düşünebiliyor musunuz ... çalıştığım okulda üst yazıyla herkese altını çizmişler kaynaştırma da dahil, okuma-yazma bilmeyen çocuğun 10 tane kitap okuduğunu, okuduğu kitapların ismini yazdım. Ya benim yazdığım kitapların isimleri saçma sapandı. Olmayan kitapları yazdım çünkü yaptığım iş saçmaydı. Ama yeni öğretemdim. İdarecim beni sıkıştırmıştı bu anlamda yapmak zorundasın diye. Ben de hani yönetmelik nedir, haklarım nedir bunları o zaman bilmediğim için ben okuma yazma bilmeyen birçok, ben ve diğer arkadaşlarım birçok öğrenciye biz kitap girdik. Neden? Amirim bizim okuldaki okuryazar oranını işte şu kadar kitap okunduğunu kaymakama gönderir işte ilçe milli eğitim müdürüne, işte ilçe milli eğitim kaymakama. Bu silsilede herkes kendi amirine hoş görünmek için yalan yanlış bilgilere bizi alet ettiler demiştir. Bu problemle baş etme noktasında yöneticilerin cesur olması gerektiğini ve öğretmenlerin de haklarını ve yasal süreçleri*

bilmesinin önemli olduğunu ifade etmiştir. Kendisi *Yönetici cesur olmalı. Yöneticinin derdi amirine güzel görünmek olmamalı, reklamını yapmak ya da koltuğunu devam ettirmek olmamalı. Orada eğer maneviyatı olan bir iş yapıyorsa o merkezine çocuğu alacak, öğrencisini alacak. Herkes bir üssüne güzel görünme çabasında ee öyle olunca sizden mantıksız şeyler istiyorlar. Bu sefer de öğretmenle çatışıyor. Öğretmen kabul etmiyor. Ya mesela ben bugünkü aklım olmuş olsa bana o kitapları girdiremezlerdi ben girmezdim yani. Bugün en çok pişman olduğum şeylerden biridir. Yani sırf bir amirin bir üssüne hoş görünebilmesi açısından ben de onların bir anlamda biraz alet oldum o olaya o beni çok üzmüştü ondan sonra yani. Yöneticiler cesur olacak demmiştir.*

Eğitim bürokrasisinin istenen şekilde işlememesi ile ilgili bir diğer durum ise **eğitim materyallerinin okullara ulaştırılmamasıdır**. Selim Öğretmen bu noktada önceki maddede olduğu gibi İl Milli Eğitim müdürlüğündeki bazı çalışanların hukuki süreçleri bilmemesinden ve amirlerinden herhangi bir eleştiri almamak maksadıyla eğitim materyallerini okullara ulaştırma noktasında tembel davrandıklarını ifade etmiştir. Kendisi *gördüğünüz deney malzemelerini de... Kullanmış olduğumuz malzemeleri biz okula getirdiğimiz zaman son kullanma tarihleri iki yıl önce geçmişti. Birçoğunu attık. Yani burada idari amirler, ilçe Milli Eğitim müdüründeki işte memurlar bunlar amirlerinden fırça yememek için bu malzemeleri bekletmişler. Hatırı sayılır, nazı geçen ya da bir üstten alacağı emirle sadece sağa sola gönderebilen insanlar.* Bu noktada Selim Öğretmen bu sorunla baş etmek amacıyla kişisel çevresinden yardım istediğini ve malzemeleri bireysel olarak okula kadar getirdiğini ifade etmiştir. Kendisi *biz bunları zorla aldık gibi bir şey oldu yani. Bu çocuklar bu malzemelerle son iki üç yıl galiba yanlış hatırlamıyorsam tanıştılar. Bizzat kendim gittim kendi aracımla bütün hepsini topladım getirdim demmiştir.*

Eğitim bürokrasisinin istenen şekilde işlememesi ile ilgili bir diğer dezavantaj ise **eğitim materyalleri için ayrılan bütçenin amacına uygun kullanılmamasıdır**. Bu noktada

Selim Öğretmen devletin öğretmenler için sene başında sağlamış olduğu kırtasiye desteğinin öğretmenler tarafından öğrencilerin ihtiyaçları için kullanılmadığını ve öğrencilerin genel sınavlara hazırlanabilmesi için ihtiyaç duydukları deneme sınavlarını bu yüzden yeterince yapamadıklarını ifade etmiştir. Kendisi ...*vallahi yapmak da zorundayız, o denemeleri yapmak zorundayız. Para olayına gelince, Hocam ben size bir şeyi dürüstçe söyleyeyim ben olsam o hakikaten gelecek vadeden öğrencilerin ve biz orada kaç tane öğretmeniz o bize dokunmaz ha. Ya biz zaten sene başında eğitim-öğretim için kırtasiye malzemeleri için 1000 tl dolayında para yatırılıyor hesabımıza. ...öğretmenler her sene 1000 lira para alır eylül ayında. ... bizim kendimiz için kullandığımız, öğrenci için yani işle okulla alakalı bütün kırtasiye ile ilgili masraflar için sana 1000 lira hatta 1000-1100 dolaylarında bir para yatırıyorlar. Ee şimdi on sefer söylenmez böyle şeyler değil mi hocam. Bir kere söylersiniz, bir kişi evet der haklısın öbürü bir yarım ağızla söylediği zaman hocam bir kişi yarım ağızla söylediği zaman bütün şevkiniz kırılır. Şimdi devlet bize o parayı vermiyor mu? Harcayalım diye vermiyor ki. Ayrıca Selim Öğretmen bu problemle baş etmek noktasında herhangi bir baş etme stratejisinden bahsetmemiştir.*

Eğitim bürokrasisinin istenen şekilde işlememesi ile ilgili bir diğer dezavantaj görev yaptığı bölgede **öğretmenlerin kısa sürede tayin istemesi ve eğitim sürekliliğinin bozulmasıdır.** Bu kapsamda Selim Öğretmen özellikle doğu illerinde öğretmenlerin kısa sürede tayin isteyip yaşam koşullarının daha iyi olduğu Batı bölgesine yönlendiğini ifade etmiştir. Bu durumun özellikle ilkokul aşamasındaki öğrencileri ciddi anlamda negatif etkilediğini ve sürekli öğretmen değiştirerek ortaokula gelen öğrencilerin akademik başarılarının yükselmesini beklemenin anlamsız olacağını ifade etmiştir. Kendisi *şimdi siz doğudaki bir öğrencinin ilkokulu bütün bir yıl, merkez öğretmenlerden bağımsız söylüyorum bu kırsaldaki öğrenciler için, bir öğrenci beşinci sınıfa gelene kadar dördü bitirene kadar sizce kaç öğretmen değiştiriyordur? Bir sürü. Haklı insanlar da haklı. Öğretmen kalmıyor.*

Tek elden yetişmiş öğrenci örnek vereyim, Ö5'tir. Çok da iyi bir öğretmenden yetişti geldiği durum ortadadır. Tek elden yetişen öğrenciler farklı oluyor. Bunu tecrübe etmiş birçok insana sorabilirsiniz. Bir öğretmenin elinden yetişmiş öğrencinin kalitesi bir başka olur. Var mıdır istisnalar, bir sürü vardır ama çocuk bir kere dördüncü sınıfı bitirene kadar en az dört tane öğretmen değiştiriyor. Ve her öğretmen ilkokul öğrencisinin bir kere bir bağı var gittiğinde o bağ kopuyor, ikincisine alışana kadar ikincisi de gidiyor zaten. Benim dört tane öğretmen değiştiren, dörtten fazla öğretmen değiştiren öğrencilerim oldu benim. Dörtten fazla, dört yılda dörtten fazla sayıda öğretmen değiştiren öğrencilerim oldu benim demiştir. Ayrıca Selim Öğretmen bu problemle baş etme ile ilgili olarak herhangi bir stratejiden bahsetmemiştir.

Eğitim bürokrasisinin istenen şekilde işlememesi ile ilgili bir diğer dezavantaj **hizmet içi eğitime ayrılan bütçenin etkili kullanılmamasıdır**. Selim Öğretmen yaz döneminde hizmet içi eğitimlerin düzenlendiğini ve bunlar için bir miktar maddi destek aldıklarını ancak bu eğitimlerin verimsiz geçtiğini ifade etmiştir. Ayrıca bu eğitimler için harcanan paranın daha etkili kullanılabileceğini de sözlerine eklemiştir. Kendisi *biz dünyanın bütçesini harcıyoruz eğitime. Ben size bir örnek vereyim; yaz döneminde seminerlerimiz var. Devlet her gün gittiğimiz için bize 40 liraya yakın bir para veriyor. Öğretmenlerin çok büyük bir kısmı bu parayı istemiyor. Üç saat gidip ne yapıyoruz biz hocam orada, şu an nasıl oturuyorsak öyle oturuyoruz. Ha orada kağıt üzerinde görevler var ben çok iddialıyım yüzde doksani hiç o kağıda bakmıyor bile. Gidip iki saat oturuyoruz. Bazı okulların öğretmenleri gelmiyor yav Cuma günü gelip imza attı diyor. Hiç mantıklı değil. Bizi getirmesinler oradan ciddi bir para elde ederler. Yani neden bize orada ücret ödeyip bizi boşu boşuna getiriyorlar. O ücretle örnek veriyorum ya her okula bir güvenlikçi alabilirler. Bütün bir yıl onların maaşını ödeyecek kadar bütçe oluşur demiştir.*

4. Farklılaştırılmamış öğretmen merkezli eğitim

Durum çalışmasının ortaya çıkardığı sosyal dezavantajlardan bir diğeri **farklılaştırılmamış öğretmen merkezli eğitimidir**. Bu dezavantajın ortaya çıkmasında **liselere yerleştirme sınavlarının, müfredatın, velilerin ve yöneticilerin öğretmen merkezli eğitimi gerektirmesi** temel kaynaklardan birisidir. Selim Öğretmen liselere yerleştirme sınavının önemli bir dezavantaj yarattığını ve içeriğindeki soruların birçok öğrencinin çözemeyeceği sorular olduğunu ve vermiş oldukları eğitim ile uyumlu olmadığını ifade etmiştir. Sınavın zorluğunu bir öğrencisi üzerinden şu şekilde açıklamıştır: *...bu seneki sınavları düzenleyen arkadaşları ben kınıyorum. Evet, lütfen aynen bu kelimeleri yazın kınıyorum yani. Seçebildik mi şimdi biz, başarılı öğrenciyi mi seçtik? Hiç de seçemedik. Benim anlattığım o kız benim rüyalarımaya girdi ya, benim gözümün önünde boncuk boncuk ağladı. Hadi şimdi sen anlat. Ben bizzat şahidim 11 tane kitap bitirmiş, matematik kitabından bahsediyorum, 11 tane matematik kitabını satır satır. Ben ömrümce, öğrencilik yılımda bir tane kitabı bitirdiğimi hatırlamıyorum. O çocuk sadece bir dersin 11 kitabını bitirdi. Bu sadece evinde bitirdiği kitaplar. Şu föylermiş, okuldaki testlermiş, dershanedekiymiş bunları saymıyorum bile ben. Siz bu çocuğa dokuzuncu sınıfta hangi yüzle ders çalış diyeceksiniz? Bu sınavı hazırlayan özellikle matematik testini hazırlayan hocam kimse ben buradan çok net söylüyorum kınıyorum onu yani. Resmen bir kıyma makinesiydi, çocukları aldık kıydık. Hiç mi bir sınavın Türkçe testi belirleyici olmaz ne bileyim, fen benim şimdiye kadar gördüğüm en nitelikli, en kaliteli sorular fen sorularını hazırlayan hocama da belki okur tebrik ediyorum mükemmel sorular. Ama şunu da sormak istiyorum, sordukları sorular güncelleştirilmişti. Hangi örnek hangi kitabında vardı, hangisinde vardı, bizim ders kitabımızda öyle miydi sorular? Çok güzeldi sorular hayran kaldım yani çok güzeldi. Kazanım olarak kapsayıcı mıydı, evet kazanım dışı soru yoktu. Ama soru tipi olarak bizim hangi kitabımızda vardı? Benim anlatmaya çalıştığım eğitim sistemi, benim söylemeye çalıştığım şeyin (hayalindeki*

eğitim sistemi) soru olarak karşımıza çıkmış hali ... ama biz onun eğitimini vermiyoruz ki. Biz onu mu şimdi verdik, hayır. Ayrıca Selim Öğretmen yeni sınav sistemi ile vermiş olduğu eğitim arasındaki tahmin ettiği boşluğu gidermek amacıyla bazı önlemler aldığını ancak bunların da yeterince başarılı olmadığını ifade etmiştir. Kendisi Ben sağdan soldan soru kese kese çocuklara soru götürüyordum, neden? Ben biliyordum bu adamların muhakeme sorularını soracağını çok iyi biliyordum. Deney ağırlıklı soracağını çok iyi biliyordum. Elimden geldiği kadar deney yapıyordum. Yani malzemelerimin yettiği yere kadar yapıyordum. Bir de bunun akşam eve gidip yatması var çünkü. Ama biz o çocuklara o muhakeme yeteneğini ka-zan-dı-ra-ma-dık (heceleyerek ve bastırarak söylüyor). Öyle bir eğitim sistemimiz yok çünkü demiştir. Öte yandan Selim Öğretmen müfredatın öğrenci seviyesinin üzerinde yoğun bilgiler içeriyor olmasını eleştirmiş ve bu durumun da öğretmen merkezli eğitimin de etkili olduğunu ifade etmiştir. Kendisi Katılıyorum. Evet. Mesela ben yabancı sitelerin animasyon videolarını indiririm örneğin; mayoz bölünme. İnanın bana yani şimdi orada kolej dedikleri şey buranın lisesine denk gelmiyor mu? Ben orada bilmem ne kolejindeki etkinlik diye indiriyorum onu. Bak yurtdışında kolejde öğretilen bir animasyon burada sekizinci sınıf öğrencisi anlayabiliyor. Ama ona onu anlatana kadar kavratana kadar saatlerimiz geçiyor. Gerek var mı bu kadar yoğunluğa? Hiç gerek yok. O bilgiye gerek var mı, var ama erken. Bizim çok kalabalık bir müfredatımız, inanılmaz kalabalık bir müfredatımız var. Kendi dersim için söylüyorum. Yani öğretmen merkezli olmasın öğrenci merkezli olsun diyorsanız ben size net söyleyeyim dönemin yarısında pes edersiniz. Geç kalacağınız bellidir. Ya da son üniteleri böyle geçiştiren geçiştiren anlatırsınız. Bu şekilde ikisinden birini tercih etmek zorundasın. Ya öğretmen merkezli ve kalabalık bir şimdiki gibi bir program olacak ya da müfredat sadeleştirilecek çocuğun bir şeyleri kendi başına bulması için gerekli zamanı tanıyacak. İkisinden birini tercih etmek zorundayız. Öğrenci merkezli olsun diyorsanız müfredat sadeleştirilmeli. Çok detaylı demiştir. Ayrıca bu durumla uyumlu

olacak şekilde müfredatta yoğun bilgilerin olduğunu, üniteleri dönem sonuna ya da sınavlara yetiştirme kaygısının hızlı ve ezber içerecek bir öğretime kendisini sürüklediğini de sözlerine eklemiştir. Kendisi *Bir kere müfredat aşırı yoğun yani eğitim sistemiyle alakalı bazı düzeltmelerin yapılması lazım. Müfredat çok yoğun, çok kalabalık, çok bilgi içeriyor. ...konu itibariyle, içerik itibariyle daha da hafifletilmiş sekiz ünite değil de örnek veriyorum dört üniteyle, kazanım sayılarında değişiklik yapmadan konu başına ayrılacak sürenin arttırıldığı bir laboratuvar da... Yani şimdi bizim hayalimizdeki eğitim öğretim programını uygularsak konular yetişmeyecek, konular yetişmeyince bir şeyler eksik kalacak, çocuk sınavda tökezleyecek. Ya ben niye bir şeyleri yetiştirme kaygısı duyuyorum ki. Ha neden böyle sıkboğaz. Ben rahat olmak isterdim yani ben rahat olmak isterdim. Ben gittiğim okulda bana bir şekilde öyle bir sistem kurmalılar ki ben üç sene orada kalacağım, ben o öğrencileri mezun edene kadar kalacağım. O programı yetiştirip, onları fen anlamında yetiştirmek benim sorumluluğumda olacak üçüncü yılın sonunda bana hesap sorsunlar demiştir. Sınav ve müfredat baskısı bir arada düşünüldüğünde öğretmeni bu tip bir hızlandırılmış öğretmen-odaklı eğitime iten neden olarak Selim Öğretmen velilerin ve okul yönetiminin beklentilerini ileri sürmüştür. Veliler ile ilgili olarak özellikle velilerin okula ve öğrenmeye bakış açılarının çocuklarının iyi bir iş bulmaları noktasında şekillendiğini, bunun olmasının ancak iyi öğretmenlerin bulunduğu başarılı bir liseye gitmek üzerinden gerçekleşebileceğine inandıklarını ve bu inancı çocuklarına da aktardıklarını ifade etmiştir. Bu durum ile ilgili olarak Selim öğretmen, *Yani bizi buna iten faktörler var. Bunun veli ayağı bir de çocuğun iyi bir liseye gitme heyecanı var. Onun için uğraştığı, çaba gösterdiği. Hedef olarak sadece onu koyduğunu görüyorsunuz. Karşınızda dedim ya, bir dersi bilimsel açıdan öğrenmekten ziyade sorularını çözebilmek için bekleyen bir kitle var. Öğrenciden bahsediyorum. Çocuk da bu beklentiği oluşturan kimdir, anne babadır. Haksızlar mı, haklılar. Doğru mu yapıyoruz hep beraber, başından beri aynı şeyi söylüyorum yanlış yapıyoruz bana göre. Şimdi beklenti bu**

yönde olunca ailenin okuluyla ilgili muhabbetlerinde hep sınav, falanca çocuk şuraya gitti, şu başka bir okula gitti, o bu kadar net yapmış bu tarz muhabbetler döndüğü için çocukta kendi için kriter olarak bunu belirlemiş. Senden bu isteniyor. Çocuk iyi net yapıyorsa çok iyi bir öğretmensinizdir. Bence değilsiniz de, sistem bu. Bunu ee öğrenci merkezli olmasını sizden çok isterdim ya sizden gerçekten sizden daha çok isterdim...veliler şunun da farkında değil, iyi lisenin çok iyi öğretmenlerden kurulu olduklarını zannediyorlar öyle değil ki. Tayinle giden normal ben nasılsam o da öyle. Hani bir ekstramız birbirimize göre yok ki. Öğrenci o farkı yaratıyor. Öğrenci zaten hazır gitmiş. Bir de sağında solunda kendi gibi boş şeylerle çok fazla zaman geçirmeyen, artık ders çalışmayı öğrenmiş bu tarz öğrenci olduğu için oralarda başarı yüksek çıkınca öğrenci velileri şey zannediyor işte orada çok iyi öğretmenler var, sihirli bir değnek var, çocuğa bir dokunuyor çocuk işte örnek veriyorum tıp fakültesine giriyor, öyle değil demiştir. Öte yandan Selim Öğretmen veliler ile ilgili bu genel kanının okul idarecilerine de yansıdığını ve yapılan deneme sınavlarında öğrencilerin yapmış olduğu netler üzerinden değerlendirildiklerini ve bu durumun da test odaklı bir eğitime kendisini zorladığını ifade etmiştir. Kendisi hani bu sınava dayalı sistem olmazsa insanın elini kolunu bağlayan şey bu çünkü bir veli geldiği zaman sizden bunu istiyor, “çocuğum denemede kaç yaptı”? Ya da işte idare rehberlikle beraber denemelerin sonuçlarını hani bizim karnemizmiş gibi işte şu dersten ortalama şu şu , şu dersten ortalama şu deyip bir anlamda hani haberiniz olsun yeterli değilsiniz mesajı verdikleri için siz de bunun altında kalıp çalışmıyor muyum acaba ben, ben yetersiz miyim bu psikoloji. ...okulun fen neti diyor ki şu kadar ortalama ya da işte 40 Türkçe neti şu kadar deyince siz ister istemez buna başarı ölçüsü olarak bu tarz sayısal veriler önünüze gelince sizi bir yöne doğru itiyor, yanlış olduğunu bildiğiniz şeyi yapıyorsunuz aslında. Ayrıca Selim Öğretmen sınav, veli, idareci ve müfredat ekseninde tüm sisteme baktığında kendi ütopyasıyla uyuşan bir müfredatın varlığından bahsetse de sınıf içinde realize olan koşulların farklı olduğunu ve sınav odaklı veli, öğrenci ve idareci

taleplerinin tüm öğretimini olumsuz yönde şekillendirdiğini ifade etmiştir. Kendisi *Var olan sistemin beklentilerin, yani çok azını. Bunda en başta kendi eksikliğini sayayım da, muhakkak benim eksikliğim vardır çünkü ben tercihim o yönde kullanmıyorum. Sonra, hep aynı şeyleri söylemiş gibi olacağım ama bunun okulun fiziki koşulundan, veli niteliğine öğrenci niteline kadar uzanan idareci beklentisine kadar uzanan ayakları vardır. Eğitim müfredatına kadar uzanan ayakları vardır. Ya bunların beklenti ile malzeme arasındaki bir uyumsuzluk. Bir beklenti var bize sunulan şey bu beklentiye karşılamamız için gerekli olan şey değil. Bana tuz vermiş helva yap diyor, ya ben nasıl yapayım hani. Bize verdikleri program ile ama tezatlık onların nesinden kaynaklanıyor biliyor musunuz hocam, bize vermiş oldukları program kağıt üzerinde. Okuduğunuz zaman benim ütopyamla üç aşağı beş yukarı örtüşen bir şey. Ama siz işin sonuna sınava ne bileyim karne notu bu tarz şeyleri koyduğunuz zaman insanların elinde başarının bir ölçüsü oluyor. Ve bu insanlar o rakamlara bakarak başarı, kendi kafalarında çocuğum başarılı olmuş ya da olmamış diyor demıştır.*

Durum çalışmasında bir sosyal dezavantaj olarak ortaya çıkan farklılaştırılmamış öğretmen merkezli eğitimin bir diğer temel kaynağı **eğitimde kullanılan kaynakların öğretmen merkezli eğitimi teşvik etmesidir**. Bu kapsamda Selim Öğretmen ders kitaplarını merkeze alarak öğretim yaptığını, özellikle son yıllarda MEB tarafından önerilen ders kitaplarının etkinlikler yerine yoğun bilgiler içerdiğini ve önceki süreçlerde kullanılan öğrenci yardımcı kitaplarının kaldırılmasının ciddi manada eşitsizlikler yarattığını ifade etmiştir. Kendisi *2012'ye kadar olan kitaplarımız, fen kitaplarımız piyasadaki en kaliteli kitaplardı. 2013 de olabilir tarihi karıştırıyor olabilirim. Çalışma kitaplarıyla beraber çıkarılan ilk iki yani 2009 2000.. ilk iki demeyeyim de 2009-2010 ya da 2010-2011 mükemmel kitaplardı. Çalışma kitabı çok güzeldi evet çoğu okul uygulamıyordu ama ben uyguluyordum. Çok faydasını görüyordum. Asla evde yapmazdı asla yapmazdı, hiç test almazdı. Çocuklarımın başarısı çok iyiydi. Ya şu an tıpta okuyan öğrencim var... Test çözmedik neredeyse onunla.*

Gitti fenden yirmide yirmi yaptı geldi. Yani çok güzel kitaplarımız vardı. Bence piyasanın en kaliteli yayınlarından daha kaliteliydi kitaplar. Her şeyi anlatırdı, nedeniyle anlatırdı, etkinliğiyle de bunu desteklerdi, deneyi de koyardı. Bu son kitaplarımız çok kalitesiz. Yani hatta şeyden de belli ki ya 2014'ten sonraki iki yıl üç yıl boyunca, belki yıllarda hata olabilir de, her sene o SBS 'ydi o zamanki adı bilmem ne hep soru iptal edilirdi. Çok bariz hatalar yapardı. Kitaplarımızda saçma sapan bilgiler. Yani çok özensiz olmaya başladı materyal olarak. Ama (kitapları) merkeze yine almak zorunda mıyız, tabi ki almak zorundayız. Yüzde yüz ondan gitmek zorunda mıyım, değilim arada kendimi serbest bırakırım yani sadece o kitaptan gitmem. Ama temele onu almak zorundayım demiştir. Selim öğretmen kitap kaynaklı bu sorunla baş etmek amacıyla bazı büyük sınıf deneyleri yaptığını ancak bunların da öğretimi pekiştirmek gibi sınırlı bir amaca hizmet ettiğini ifade etmiştir. Kendisi Ben geçen sene para yaptım, yanmayan para sözde. Yanmayan para yaptık. Gösteri deneyi, yani şimdi bu çocuğun herhangi bir kazanımıyla ilgili değil ama o çocuğu derse çekiyor mu çekiyor. Ne diyoruz, işte seksen dakika ders, uslu durup beni iyi dinlerseniz içime sinerse size bir deney yapabilirim. Artık deneyi öğreticilikten çok pekiştireç olarak kullanıyoruz. Ee bu doğru bir şey mi şimdi, değil demiştir.

Farklılaştırılmamış öğretmen merkezli eğitimin bir diğer kaynağı ise **öğrenci merkezli eğitimin bazı öğrencilerin ailelerinden gelen kültürel yapıyla çatışmasıdır**. Bu kapsamda Selim öğretmen bazı ailelerin çocuklarına karşı yeterince ilgi göstermediklerini, terbiye anlayışlarında bireyi öne çıkararak ve onu yaptıkları için ödüllendiren bir mekanizmanın bulunmadığını ve dolayısıyla öğrenci merkezli eğitim yaptığında etkili sonuçlar almanın mümkün olmayacağını ifade etmiştir. Kendisi ...*öğrenci merkezli olmamasının bir diğer noktasını da söyleyeyim. Okulumuzun başarı oranı çok düşük. Ben size sayın desem bana dört tane, beş tane öğrenciden fazla sayamazdınız. Hadi ben öğrenci merkezli işlerim hocam. Ben kaçını derse katabilirdim sizce? Bu çocuklar zaten başarıyı tatmadıkları için, o hazzı*

yaşamadıkları için de biraz problem yaşıyorlar zaten. Bu sadece ders anlamında değil . Aile bir şeyi başardığı zaman çocuğu tebrik etmemiş ki. Çocuk yaşamamış. Ee siz derse öğrenciyi kattığınız zaman katılan öğrenci sayısı dört olur, beş olur. Bu sefer siz diğer çocuklara hiçmiş gibi davranmış olursunuz. Yani bu çocuklar zaten değerli olduklarını hissetmedikleri için böyle birçok şeyden uzak kalmışlar. Terbiye ediliş olarak çocuklar sadece hayatları boyunca dayak görmüşler. Terbiye vermenin eşittir dayak olduğunu düşünen bir ailenin evinde yetişen çocuklardan bahsediyoruz. Akademik olarak başarı bizim onlarla ilgili hani onları zaten suçlayamayız da inanın son sıralarda incelememiz gereken son sıralardaki şeyler... demiştir. Ailelerin bu yaklaşımlarının okullarda disiplin problemi olarak şekil kazandığını düşünen Selim Öğretmen, bu durumla baş etmek amacıyla ebeveynlerle ve özellikle babalarla direk temas kurmaya çalıştığını ancak bunda da sınırlı oranda başarılı olduğunu ifade etmiştir. Kendisi mesela benim geçen sene bir öğrencim vardı. Her gün geç kalırdı ama her gün. Her gün geç gelir o çocuk. Ben sabah 6 da uyandığım zaman direkt velisini arardım, sabah 6 da arardım. Sende uyan derdim çocuğunu da uyandır. Ona rağmen inanır mısınız, geç kalırdı. İşte babası kalkardı dürterdi çocuk yine uyurdu o da uyumuş olurdu. Böyle ya da bir özel durum varsa paylaşmam gereken çocuğuyla ilgili mesela bir öğrencimin velisiyle çok haşır neşir oldum. Problemlı bir çocuk. O anlamda çok iletişimim oldu ama simayen telefonla konuştuklarımın yani yüzde seksenini görmemişimdir. Ha şeyi söyleyebilirsiniz evlerine gitme olayını. Genelde iş yerlerine gidiyorum ben. Çünkü anneye ne diyeceğim? Anneye söylesem anne orada elçi anne de babaya söylüyor. İş baba da bittiği için ben iş yeri orada olanların genelde dükkanlarına gider bir çaylarını filan içerdim. Etkili olurdu ama o etkinin bir süresi vardı, çocuğa göre değişirdi demiştir.

Farklılaştırılmamış öğretmen merkezli eğitimin bir başka kaynağı ise **öğretimi destekleyici akran gruplarının olmamasıdır**. Bu durumla ilgili olarak Selim Öğretmen özellikle öğrencilerin gelişimi ve öğrenci merkezli yaklaşımlar ile ilgili olarak akran

öğretmenlerle tartışmalar yapmadıklarını ve öğretmenlerin çoğunluğunun öğretmenlik mesleğini memurluk olarak gördüklerini ve daha çok kendi ekonomilerinin gündeme geldiğini ifade etmiştir. Kendisi *öğretmen arkadaşlar...ya ben biraz daha şey olmasını isterdim yani öğrenci merkezli tartışmalara girmek isterdim. Bunu sadece bir öğretmenler toplantısında değil de bir teneffüs arasında da olabilir. Yapıyor muyduk, yapıyorduk herkes mi, hayır. Belli öğretmenlerdi. Öğretmenlik memuriyet değildir. 657'li yasaya tabiyiz ama bizim yaptığımız işin malzemesi çocuk. Dolayısıyla bu işin maneviyatı vardır. Biz bir veznedar değiliz. Oradaki hata belki telafi edilebilir. Burada yaptığımız hata belki çocuğun bütün bir hayatını etkileyecektir. Ben biraz daha öğretmenlerin en azından okul saatleri içerisinde zaten okulun dışına gitti mi okulla bağlarını koparmış oluyorlar da. En azından okulda olduğu süre içerisinde bu anlamda biraz daha birbirine yakın durması gerektiğini düşünüyorum. Diğer öğretmenlerin alacağı araba yerine, evinden, tatilinden bahsedeceğine arada bir ya da susmak yerine en çok asabımı bozan susmak demiştir. Ayrıca Selim Öğretmen yapmış oldukları zümre ve öğretmen toplantılarında almış oldukları kararların kağıt üzerinde kaldığını ve hayata geçmediğini ifade etmiştir. Kendisi *biz sadece öğrencilerle ilgili konuşmaları öğretmenler toplantısında paylaşıp onu da kağıda döküyoruz söylediğimiz hiçbir şeyi de yapmıyoruz. Biz sürekli karar alıyoruz, kağıda yazıyoruz, imza atıyoruz kalıyor kararlarımız orada* demiştir. Ayrıca Selim öğretmen bu dezavantajlı duruma yönelik herhangi bir baş etme stratejisi geliştirememiştir.*

Farklılaştırılmamış öğretmen eğitimi noktasında bir diğer kaynak ise **öğretmen seçiminin ve öğretmenlik eğitiminin yeterli kalitede olmamasıdır**. Bu kapsamda Selim Öğretmen öğretmen merkezli eğitim yerine etkili öğretim yapabilecek kalitede öğretmenlerin yetiştirilebilmesi için öncelikle öğretmenlik mesleğini seçen bireylerin bu bölümleri kolay bir şekilde kazanmamasını ve öğretmenlik bölümlerine giriş koşullarının zorlaştırılması gerektiğini ifade etmiştir. Kendisi *bugün üniversite sınavlarında barajı geçen öğretmenlik*

yazamıyor mu? Peki ben bir şey söyleyeceğim bugün hala telefonlarımıza, ben küçümsemek için demiyorum ama, falanca konuyu nasıl anlatacağım, şu soru nasıldır? Bir dört beş yıllık öğretmenin bunu sıklıkla arkadaşlarından sorgulaması ne demek, demek biz düzgün seçmemişiz. Biz öğretmenlerimizi düzgün seçmiyoruz. Ya bugün barajı geçen herkes bir öğretmenlik yazamıyor mu? Yani aileler şunu derdi, hiçbir şey olmazsa öğretmen olsun derdi. Bundan bir kere kurtarmamız lazım bu işi. Çünkü eğitimde sıkıntı diyoruz ya bunun bir sürü ayağı var ee biri de bu. Ee bu çok da önemli. En başından biz yanlış seçiyoruz. Ya ben çok iddialyım, bizim çocuklardan benim böyle bir iki tane öğrencimi getireyim koyayım eğer kazanmazlarsa o zaman. Bu kadar kolay kazanılabilir bir bölüm olmamalı demiştir. Bu durum ile ilgili olarak Selim Öğretmen öğretmenlik mesleğine gelen bireylerin geçmişlerinin de önemli olduğunu ve sadece materyalist gayelerle hareket eden bireylerin yerine kendisini geliştirme gayesinde olan bireylerin bu meslekte olması gerektiğini ifade etmiştir. Kendisi bu bölüme gelecek adamın taşınması gereken bazı özellikler vardır bunu o sınav ölçemez. O yüzden o sınavın içine bazı barajlar konulması lazım öğretmenlik açısından, herkesin yazabileceği bir bölüm olmamalı. Öyle olursa ne olur biliyor musunuz hocam, öyle olursa ayın birinden ayın otuzuna kadar parmak sayarak ay başını hesaplayan arkadaşlarımız olur, öyle olursa eve gittiği zaman elini bir kitaba atıp kendini geliştirme peşinde olan adamlar olmaz memur olur ben onlara memur diyorum. Küçümsemek olarak algılamayın yani memurlar...(tebessüm ediyor). Öte yandan Selim öğretmen fakültelerde verilen öğretmen eğitiminin zengin ve yaşam temelli olmadığını ifade etmiş ve bu eğitim sırasında ortaya çıkan eksiklikleri deneme-yanılma yoluyla yıllar içerisinde giderebildiğini sözlerine eklemiştir. Kendisi hocam köy enstitülerini biliyorsunuz değil mi? Yav niye kapatıldı ki? Yani oradaki belki üstü başı kirliydi, yırttıktı insanların. Şimdi bana sorun ya ben fen bilgisi öğretmeniyim, deyin ki bütün ağaçları yapraklarına bakarak tanır mısınız? Tanımam ben çorak iklimi olan bir yerde yetişmişim ağaç mı görmüşüm ki tanıyayım. Ama beni dört sene götürüp böyle

kendine ait bir botanik bahçesi olan, üniversite değil ha yüksekokul olsun bizimki, beni oralarda yetiştireydiler ben bitkiyi tanıyaydım, çapa yapmayı öğreneydim. Ben örnek veriyorum yani yaparak yaşayarak önce öğretmen yetiştirilir sonra öğrenci. Ben bir şey soracağım; tıp fakültesini kazanmış öğrenci bugün benim bildiğim neyi bilmiyor, her şeyi biliyor. Bilgiyle olmuyor bu işler. Onu anlatmaya çalışıyorum ama benim anlattığım dersi anlatabilir mi, anlatamaz. Bu kıvamı ben on yılda yakaladıysam ee bunu on yılda yetiştirdiğim öğrencilerin günahı neydi? Niye onların üzerinde öğreniyorum ben? Niye bana öğretmiyorlar başta ben geldiğimde biraz daha en azından kıvamlı olayım daha böyle oturmuş bir halde başlayayım mesleğe demiştir.

5. Kızların okula devam edememesi

Durum çalışmasının ortaya çıkardığı sosyal dezavantajlardan bir diğeri **kızların okula devam edememesidir**. Bu dezavantajın temel kaynaklarına bakıldığında **bazı kız öğrencilerin ortaokul sonrasında evlenme ihtimalinin var olması** ön plana çıkmaktadır. Bu kapsamda Selim Öğretmen yedinci sınıfı kritik bir yıl olarak görmekte ve bu yıl itibariyle bazı ebeveynlerin kız çocuklarını evlenecek bireyler olarak görmeye başladıklarını ifade etmiştir. Ayrıca bu durumla uyumlu olarak bazı ailelerin ortaokul sonrasında kızlarını okula göndermeyi düşünmediklerini ifade etmiştir. Kendisi *yani bu şimdiki okul da kızlar çok şansız, çok erken evlendiriliyorlar çok erken. Ama geçmişe nazaran birazcık çok az da olsa olumlu anlamda bir şeylerin değiştiğini görüyorsunuz. Ama deseniz tamamıyla ortadan kalkmış mı, yok. Kızlar bir sıfır mağlup zaten. Kızlar yedinci sınıftan sonra evliliğe aday çocuklar. Bir an önce gitsin aman kimseyle adı çıkmasın, bizi rezil etmesin bu düşüncelerde insanların çoğu. Dolayısıyla bunların hani okulla ilgili çok ekstra bir başarıları olursa belki hani onu görmezden gelmezler devam ettirirler ama genelde bu şekilde düşünüyorlar maalesef. Kırdıklarımız oluyor mu, oluyor. Bazılarını bir şekilde ikna ediyorsunuz. Ağlata ağlata adamları ikna olan da oluyor. Kimisi de cevap vermiyor size yani açıklamıyor size,*

*mecbur değilim gibisinden hani ben bunu sana anlatmak zorunda mıyım ya dercesine ben göndermiyorum diyor, cezası neyse gider yatarım diyor. O şey hapis cezası var zannediyor demiştir. Öte yandan Selim Öğretmen kızların evlenme ihtimali ile ilgili olarak bir kız öğrencisinde belirttiği kültürel durumun öğrenci tarafından kanıksandığını ifade etmiştir. Bu örnekte öğrencinin kendi rızasıyla evlenmeyi istediğinden bahsetmiştir. Kendisi *ha herkes okul okuyacak diye bir şeyde yok ha onu da söyleyeyim yani. Bazı çocukların yok içinde. Biz ısrarcı oluruz ama belli bir yerden sonra ne yap, o kitaplarda yazılan hepsi doğru olmuyor bazen hocam yani her zaman ikna edemiyorsunuz. Ben mesela bir kız öğrencimle ilgili, yedinci sınıf öğrencimdi, ben çok az öğrencim için bu kadar uğraştığımı hatırlarım. Uğraştım uğraştım kız dönüp bana ne dedi, "hocam gelip durmayın ben evleneceğim" dedi. Yedinci sınıf öğrencisi ben evleneceğim dedi okumayacağım dedi ... Başarılı da öğrenci. Başarılı olmasaydı zaten inanın bir sefer giderim ailesiyle konuşurum bir daha gitmezdim. Kız döndü bana, ben evleneceğim dedi. Ben kardeşlerini de mezun ettim. Annesini de çok iyi tanırım. Ablasını mezun ettim. Öyle, kız istiyordu yani siz ikna edemiyorsunuz. Çocuk yüzüme söyledi ya ben evleneceğim dedi ... demiştir. Ayrıca Selim öğretmen bu noktada babaların karar verici olduklarını ve evlendirme ihtimalinin oluşmasında **babaların namus odaklı kaygılarının** etkili olduğunu ifade etmiştir. Kendisi *babalar aşırı ilgisiz, babaların çok azını tanırdım. İlgili olan da sağlam olurdu ama Allah var. 10 çoğu ilgisiz olurdu. Anne, anne de ne dediğim gibi anne de bir elçiydi. Benim söylediğimi babaya babanın söylediğini bana getiren birisiydi yani. Karar verici kişi babaydı. Baba da kahvede oturur. Kahvedeki muhabbete göre, eğer yanındaki arkadaşı kızını gönderiyorsa gönderirdi o da. Öyleydi hocam. Mesela birinin babasına, yav neden diyorum, öyle diyor. Yav neden yani niye, kızına bir şey mi olur neden korkuyorsun? Yav diyor ne gerek var, zaten diyor büyümüş. Yani zaten büyümüş evlendireceğim onu ha, dert o. Bazıları hepsi için demeyeyim, bazıları da gerçekten kızına sonuna kadar destek veren aileler de vardı orada. Kızı büyük olarak görüyorlardı ya demiştir.***

Bu sözleri ile uyumlu olacak şekilde Selim Öğretmen'in bu durumu anlamakta zorlandığı ve babaların gerekçelerini mantıklı bulmadığı gözlenmiştir. Kendisi *yani babanın saçma sapan bir gerekçeyle çocuğunu, ki başarılı da çocuklar var bunların içerisinde, okumasını engellemesi. Anlamıyorum sekize kadar gönderip son dört sene göndermemek. Ya o zaman sekize kadar da göndermeyi verseydi. Ya gerekçeleri kız çocuğudur, Diyarbakır'da bir başına ne yapar? Çünkü kız artık büyümüş oluyor ya, gelişmiş oluyor, onun (babanın) gözü arkada kalacak* demiştir. Bu durumla baş etme noktasında Selim Öğretmen'in ilginç bir yola başvurduğu gözlenmiştir. Çalıştığı bir bölgede aileler arasında kıskançlık odaklı bir ilişkinin olduğunu gözlemlemiş ve bu ilişki üzerinden kız çocuklarını okula gönderen aileleri met ettiğinde göndermeyen ailelerin de kendiliğinden ikna olduğunu ifade etmiştir. Kendisi *Onların kıskançlık huyu vardı. O kıskançlık huyunu biraz kızların lehine çevirdik. Falancanın kızı gidince o da gönderdi sırf kıskançlığından. İnanır mısınız, ben bir yılda 22 tane kız çocuğunun orada dışarıda Anadolu lisesine gittiğini hatırlıyorum* demiştir.

Evlenme ve namus odaklı durumların yanı sıra Selim Öğretmen **bazı ailelerin kızları sadece ev işlerinde kendilerine yardım edecek bireyler olarak gördüklerini** ve bu durumun kızların okula aktif olarak devam etmesinin önünde ciddi bir engel teşkil ettiğini ifade etmiştir. Selim Öğretmen bu durumu iki örnek üzerinde açıklamıştır. Birinci örnekte çobanlık yaptırılan bir kız öğrencisinden bahsetmiştir. Kendisi *hocam ben sırtında tekli kırma tüfekte koyun sürülerinin arasında ders çalışan öğrenci gördüm ya...biz bir ziyarete çıkıyorduk yukarıya dağın ortalarına geldik bir hayvan sürüsü, inanın o kırma tüfeği yanına koysam kızla hemen hemen aynı boyda. Kızın sırtında kırma tüfek elinde kitap. Gurur verici olacak ama benim dersimi çalışıyor ertesi gün yazılısı var çocuğun. Neden orada kız otlatıyor, ailesinde erkeklerin hepsi gurbete gitmiş hayvanları işte otlatması için aileler hayvanlarını birleştirip sıraya koyuyorlar hocam. İşte her hafta birisi, artık hafta mı ay mı bilmiyorum. Sıra onlarda erkekleri olmayınca kız götürüyor. Hocam orada kurt vardı ya,*

kurt. Gündüz kurdun indiğini biliyoruz biz. Komşu köyde kadına saldırmış mesela. Eee okutmuyorlar. Yani o dağa göndermek okula göndermekten daha az riskli. Ya trajikomik değil mi bu şimdi? Dağa gönderiyor, kızına tek atar bir tüfek. Yani şimdi bir taneyi attıysa vurdu vurdu kurdu. Vuramadıysa kendisi açıp mermi koyması lazım artık o ara başının çaresine bakar mı bakmaz mı onu bilemiyorsunuz demiştir. İkinci örnekte ise bir kız öğrencinin okula devam etmek noktasında kendisinden yardım istediğini ve özellikle öğrencinin ninesinin çocuğu ev işlerinde kullanmak noktasında istekli olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca bu durumla baş etmek amacıyla öğrencinin ninesini şikayet etmekle tehdit ettiğini ancak yine de başarılı olamadığını sözlerine eklemiştir. Kendisi ben seksen yaşında, ölüm döşeğindeki bir kadının bir çocuğun geleceğine karar verdiğini gördüm...Çocuk bağdaki üzüm bağlarını işte bakımı için evden çıkar okulun önünden geçerken gelir bana yarım saat ağlardı. Bana şu cümleyi kurdu ya “hocam elini ayağını öpeyim beni kurtar” derdi. Ben gittiğim zaman kadın beni evine almazdı ki. Ben pencerede alttan konuşurdum o yukarıdan konuşurdu. Kadın beni evine almıyordu. Yav gönder diyordum bak mecbursun vallahi billahi seni şikayet edeceğim diyordum artık. Kadını parayla şikâyet edince de yelkenleri suya indiriyordu. Cezası var diyordum, sen nasıl göndermezsin diyordum. Ne oldu? Hiçbir şey değişmedi. Çocuğun annesi babası ayrıydı. Hatırlamıyorum ya annesinin yanındaydı ya babasının yanındaydı. Galiba babasının yanındaydı ama o çocuğun geleceğine karar veren seksen küsur yaşında, Allah ömür versin de muhtemelen şu anda hayatta olmayan birisi. Kız öğrenciydi. Niçin de onu da söyleyeyim, kadın seksen yaşında evinin işini yaptırıyordu ona. Bir nine torununa bu muameleyi yapıyor cinsiyet farkı olmaz mı.Erkek ha bildiğimiz Doğu'nun kültürü işte erkek her zaman daha kıymetlidir ya. Evlat fark eder mi yani. Ya o kız mesela erkek olsa o kadın ona öyle yapmayacaktı demiştir.

Öte yandan Selim Öğretmen kızların okula devam edememesinde liselere yerleştirme sınavının zor bir sınav olmasının da etkili olduğunu ifade etmiştir. Kendisi **bazı ailelerin kız**

çocuklarını okula göndermeye devam etme noktasında bu sınavlardaki başarıyı esas aldıklarını ancak belirtilen birçok SD yüzünden görev yaptığı okuldaki herhangi bir öğrencinin talep edilen başarıyı göstermesinin imkansız yakın olduğunu ifade etmiştir.

Kendisi bu durumu başarılı olan ancak sınavı geçemediği liseye gönderilmeyeceğini düşündüğü bir kız öğrenci üzerinden şu şekilde açıklamıştır: *Dedi ki bana velisi, ya dedi iyi bir lise kazanır o zaman düşünüyoruz. Ama dedi ki şey buradaki bir lise olursa ki onların adrese dayalı sistemlerinde de oralar görülüyor, buralar olursa göndermem diyor. İyi bir okula gidemeyeceğini ben biliyordum. Ha TEOG olsaydı ben çok daha umutluydum. İşte bu çocuğun vebali de bu sınav sistemini hazırlayanların boynunadır. Bu ve bunun gibi yüzlerce binlerce öğrencinin. Hiç düşünmüyorlar bakın, bak gitti işte bu çocuk. Göndermeyecekler. Ee tabi şimdi hani nasıl gidecek? Diğer okullara gidemiyor ki, diğer okullara giremezdi zaten. Ama insan neye üzülüyor biliyor musunuz, hocam saatlere böyle vurun bir yıl boyunca o çocuğun kafasını kaldırmadığı, teneffüsler gelirdi utana sıkıla hocam soru sorabilir miyim. Yav yazık değil mi bu çocuklara? Ha şimdi öyle bazen bakıyor ki sana, bana yardım et diyor ya sen kıyamıyorsun. Teneffüsmüş, benim oturmam lazım bilmem ne bunlar hiç aklından geçmiyor. Ama şunu da biliyorsun, çocuk o kadar uğraşiyor daha senenin başından. Ben size söylemedim mi yani bizim okulda o sınavı geçecek öğrenci çıkmaz, çıkmaz, çıkmadı da demiştir. Ayrıca Selim Öğretmen bu durum ile ilgili herhangi bir baş etme stratejisi geliştirememiştir.*

6. Çocuk işçiliği

Durum çalışmasında ortaya çıkan bir diğer sosyal dezavantaj **çocuk işçiliği**dir. Selim Öğretmen bu durumun temel kaynaklarından biri olarak **bazı ebeveynlerin maddi imkânsızlıklardan dolayı çocuklarını sürekli işlerde çalıştırmasını** göstermiştir. Bu noktada Selim Öğretmen geceleri kahvede çalışan bir öğrencisi üzerinde sürekli olarak çalıştırılan çocukların yaşadığı zorlukları ve bu öğrencilerin durumunu kabullenme noktasında

yaşadığı problemleri açıklamıştır. Kendisi *bu çocuğu defalarca hocam defalarca ben benim dersimde uyutmadım, kabul edemedim ben en başta. Ben ders anlatırken öğrencim nasıl uyur? Hocam ben bir işin içine girdim. Ben bu denli olduğunu bilmiyordum. Kahveye gitme diyordum, ben bilmiyorum ki zorla götürüyorlar. Ben zannediyordum ki bu da o hayvan pazarına gidip de para kazananlar, kazanmanın o getirdiği hazzı yaşayanlar gibi kendi isteğiyle gidiyor. Eee şimdi o çocuk geldi bir gün anlattı bana, ben ne diyeyim hocam ona yani uyuma mı diyeyim. Hocam ben ne yapayım diyor, dinlemek istiyorum diyor, gözüm açık kalsın istiyorum. Hocam gözünü açtığı zaman bir görün gözler kan çanağı yani bütün gece uyutmamışlar ki onu... Kahvenin sahibi eve gidiyor bu da kalıyor. Kahve de yatak yapmışlar ya çocuğa. Yani bu çocuğun derste uyumasını ben çok zor kabullendim demiştir. Bu durumla baş etmek amacıyla Selim Öğretmen belirttiği öğrencinin babası ile temasa geçmeye çalıştığını ancak kendisine ulaşamadığını ifade etmiştir. Bu noktada kendisi ... *ben işin aslını öğrendikten sonra aileyle defalarca görüşüm. Babası hiç benle görüşmek istemedi ben hep anneye görüşüm. Babasının yüzünü görmemişim. Telefonunu istiyorum telefonu bana vermiyorlar ya o derece. En son baktım yani bu çocuğun hayatı o çocuğun sınıfta uyumasından çok çok daha ağır bir olay, uyusun. Ya bu sefer şey diyorsunuz Bu öğrenci bir kere de mutlu olsun da göreyim de bir tebessüm etsin. Onun mutluluğunu yaşamak istiyorsunuz. Yoksa fen öğrensün matematik mümkün değil demiştir.**

Öte yandan Selim Öğretmen **bazı ailelerin Mart-Nisan döneminde mevsimlik işlerde çalışmak üzere göç ettiklerini** ve bu göç sırasında çocuklarını da yanlarında götürdüklerini ifade etmiştir. Kendisi bu durum ile ilgili olarak *yedinci sınıflarda vardı bir tane öğrenci yani kız başarılı, e ama ben biliyorum o çocuk mart ayı, nisan ayı gibi gidecek. Ee gidiyorlar. Aile ekonomik kaygılarla çocuklarını beraberlerinde çalışmaya götürüyorlar. Fındığa gidenler oluyor, pamuk toplamaya gidenler oluyor... Çocuk annesini babasını seçmiyor ki. Dünyaya gelirken öyle bir seçenek sunmuşlar mı ona, yoo. Ama çocuk ee o anne*

babanın elinde uı şartlar da ona itmiş anne babayı. E çocuk görmeyecek. Ama seneye yine gelecek o çocuk demiştir. Bu durumla baş etmek amacıyla Selim Öğretmen fen programını haziran ayı yerine bir ay kadar öncesinde tamamlamaya çalıştığını ifade etmiştir. Kendisi ...ben müfredatı bir ay erken bitirdim. Vicdanınız kabul etmiyor, anlatayım diyorsunuz o da dinlesin. Ben gerekirse diğer sınıfa ikinci kez anlatırım ama bir kere en azından o da dinlesin diyorsunuz. O yüzden siz diyorsunuz ki en azından bir görsün, çok içime sinmezse kalanlarla ben bir kere daha yaparım. Hocam buralarda öğretmenlik yapmayana kadar öğretmen oldum demesin kimse. Yani her şeyi hesap etmek zorundasınız ha. Düşün ailesinin mevsimlik işçi olup olmadığını, bilmem bunların hepsi bir ayak ve bir önemli bir noktadır demiştir.

Çocuk işçiliği ile ilgili bir diğer temel kaynak olarak Selim Öğretmen **küçük yaşlarda para kazanan çocukların okula olan ilgisinin azalacağını** düşünmektedir. Bu noktada kendisi *bazılarının ailesinin maddi durumları iyi bazılarının, çoğunun kötü. Çok çok kötü öyle söyleyeyim size ...bu maddi boyutu belki hani kültür seviyesi biraz daha ileri düzeyde olsa tölere edilebilirdi. Çocuk bu geçişi biraz daha sakın yaşayabilirdi. Ama hem maddi imkansızlık hem de ailenin eğitimsizliği ikisi bir araya gelince çocuk için artık bazı şeyler kaçınılmaz oluyordu. Yani çocuk sekiz yaşından sonra hayvan pazarına gitmeyi öğreniyor hocam orada. Hayvan pazarında su satarak para kazanıyordu. Çocuk para kazanmayı sekiz yaşında tadınca sizin onu bir daha okulda tutmanız biraz zor oluyor* demiştir. Bu noktada Selim Öğretmen böyle çocukların derse olan ilgisini artırmak amacıyla ders sırasında vermiş olduğu örneklerde çocukların çalıştığı iş alanlarını kullandığını ifade etmiştir. Kendisi *saçın uzamasını mitoz bölünmeye örnek verdiğiniz zaman berberde çalışan bir çocuğun kulakları hemen dimdik olur. Bilerek verirsiniz o örnekleri, çocuğu da dahil etmeye çalışırsınız. Çocuk hayatı boyunca unutmaz. Bir de bunu ispat etmek zorunda arkadaşları hemen şunu söyleyecek, 'Sen elektrikçide değil miydin hani hepsini yapamıyorsun!' Onlar öyle zannediyor oradaki olayla buradaki olayın aynı olduğunu bazen sorular sorardı hocam. Ama aslında*

soruyu bana değil etrafındakilere 'Bakın ben biliyorum.' demek için. O yaşının getirdiği bir şeydir demiştir.

7. Dil problemi

Durum çalışmasında ortaya çıkan sosyal dezavantajlardan birinin de dil problemi olduğu gözlenmiştir. Bu dezavantajın ortaya çıkmasında bir adet temel kaynağın olduğu gözlenmiştir. Bu temel kaynağa göre Selim Öğretmen **bazı öğrencilerin Türkçeyi sınırlı oranda kullanabiliyor olduğunu** ifade etmiştir. Bu kaynağı belirtirken Selim öğretmen *...çocuk gelmiş beşinci sınıfa beşinci sınıftaki Ankara'daki çocuk İstanbul'daki çocuk dört işlem, problem çözüyor bizimki daha yeni Türkçeyi anlamaya başladı o da yarım yamalak. Bizim okul birincimiz vardı Hani'de, çocuğun aklına yoğurt kelimesi gelmedi ya, çocuk okul birincisi. Yoğurdu bana Zazaca söyledi ...* demiştir. Bu kapsamda Selim Öğretmen dili geç yaşta öğrenen öğrencilerin velilerinin ise Türkçeyi bilmediklerini, veli toplantılarına çocuklarını tercüman olarak yanlarında getirdiklerini ifade etmiştir. Kendisi bu durumla ilgili olarak *çocuk dil olarak zaten dedim ya, annesi babası Türkçe bilmeyen insanlar... Bu çocuklar Türkçeyi sonradan konuştu. Bu veliler tercüman olarak toplantılara yanlarında getiriyor çocuklarını. Bütün öğretmenler Kürtçe ya da Zazaca bilmiyor ki* demiştir. Öte yandan Selim Öğretmen fen öğretimi sırasında kullanılan ders kitaplarının Türkçeyi geç öğrenen öğrenciler açısından değerlendirdiğinde anlaşılması zor bir üsluba sahip olduğunu belirtmiştir. Kendisi *yani çocukların anlayabileceği o daha kısa cümleler, biraz daha kısa olması lazım cümlelerin. Çünkü herkes Ankara'nın göbeğinde okumuyor. Bu kırsalda okuyan çocukların uzun cümleleri anlayabilmesi kolay iş değil. Yani biz bir eğitim programı hazırlarken Robert kolejinin komşusundaki okula göre hazırlıyoruz ama bizim burada Diyarbakır'da Çarıklı'nın da olduğunu bilmeleri lazım. Yani o çocuklar uzun cümlelerden hiçbir şey anlamıyor. O kitapları okusalar hiçbir şey anlamazlar hele ki bilimsel bir kitapsa.* Bu sorunla baş etmek için Selim Öğretmen öğrencilerin Türkçe yazma becerisini kazandırmak

amacıyla derste yazma etkinliklerini arttırdığını ve Türkçeyi sınırlı oranda kullanan öğrencilerin kendilerini Türkçe ifade etmeleri noktasında sürekli teşvik ettiğini ifade etmiştir. Aynı zamanda ders kitabını sadeleştirerek, öğrencilerin anlayabileceği formata dönüştürerek anlattığını belirtmiştir. Kendisi bu durumla ilgili *kitabı merkeze yine olmak zorunda mıyız, tabi ki almak zorundayız. Yüzde yüz ondan gitmek zorunda mıyım, değilim arada kendimi serbest bırakırım yani sadece o kitaptan gitmem. Ama temele onu almak zorundayım. Ha kitabı sayfa sayfa okutmam. Hoşuma giden yeri okuttururum. Hani bilmesi gereken bir yer varsa ya da okuduğu zaman anlayacaksa demiştir.*

8. Devamsızlık

Durum çalışmasında son olarak ortaya çıkan sosyal dezavantajın devamsızlık olduğu gözlenmiştir. Bu dezavantajın ortaya çıkmasında bir adet temel kaynağın olduğu gözlenmiştir. Bu temel kaynağa göre Selim Öğretmen **bazı öğrencilerin okul kültürüne alışamamış olduğunu** ifade etmiştir. Bu kapsamda Selim Öğretmen okulun devamlılık esasına uymayan sadece beden derslerine katılan öğrencisinden örnek olarak bahsetmiştir. Kendisi ... *çocuk iyi değil. Onun amcası var mesela, amcası bununla çok ilgileniyor babası hiç ilgilenmez babasının tek bildiği dövmek. Amca ilgilenir, amca benle sürekli irtibat halindeydi. Ben ne kadar kaçmışsa bu çocuk, çünkü hocam kaçar Allah muhafaza orası tehlikeli bir bölge başına bir iş gelir onun vebalinin altından kalkamayız, her okulda görmediğim de, normalde gelmediği zaman bile ha ben bu çocuğun ailesini arardım. Niye gelmemiş derdim yani. Benim sınıfım en güzel defter tutan öğrencisi bu çocuk, yazısı çok güzel, çok düzenli defter tutuyordu. En son ki okuldan kaçtı bir kere daha ben onun kaçtığını yeni öğrendim, yine veliyi haberdar ettim. Sınıf öğretmeni de ben değilim. Bu sefer babasının kulağına gitmiş, babası geldi çantası okulda kendi yok çocuğun. Çantasını aldı, ben göndermeyeceğim dedi. Ben dedim her türlü hallederim baba ilk gün sinirli. Sen dedim yine de çocuğa fiske vurma, ısrar ettim artık dövdü mü dövmedi mi bilmiyorum ama. Amcası üzerinden halletmeye çalıştım ama*

amcası şey dedi anne dedi çok ciddi rahatsız dedi evde dedi şu an dedi bu öğrenci dışında annesine yardım edecek kimse yok. Haftada bir gün Çarşamba günü beden dersine geliyordu o da beni şaşırtıyordu. Yani anne beden dersinin olduğu gün iyileşiyor muydu? Ama onu okutmak isterler bu okumaz gibime geliyor demiştir.

4.BÖLÜM

4.1. Tartışma

Eğitimde fırsat eşitliğinin hem ulusal hem de uluslararası birçok dökümanda altının çizildiği düşünüldüğünde okullarda hala bazı sosyal dezavantajların oluştuğu ve bu dezavantajların eşitlik önünde önemli bir engel teşkil ettiği gözlenmektedir. Bu çalışma kapsamında sosyal açıdan dezavantajlı bir bölgede görev yapan Selim Öğretmen'in karşılaştığı sosyal dezavantajların doğası ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Genel olarak bakıldığında literatür ile uyumlu olacak şekilde alt yapısal ve kültürel sınırlandırıcıların Selim öğretmenin karşılaştığı sosyal dezavantajların kaynağı olduğu gözlenmiştir. Alt yapısal sınırlandırıcılara bakıldığında Selim Öğretmen görev yaptığı okulda bazı alt yapısal eksiklikler yaşamaktadır. Deney ortamlarının ve malzemelerinin yetersiz olduğu, sınıflarda perdenin bulunmadığı, bilgisayar imkanlarının olmadığı, sabahçı-öğlenci şeklinde blok ders uygulamasının olduğu ve elektrik kesintilerinin bulunduğu gözlenmiştir. Fen dersinin özellikle deney odaklı yürümesinin önemi düşünüldüğünde malzeme eksikliklerinden birçok öğretmenin muzdarip olduğu (Aydın, Bektaş ve Armağan,2016) bilinmektedir. Ayrıca perdelerin bulunmamasının özellikle ışık ile ilgili bazı deneyleri yapmada Selim öğretmeni zorladığı gözlenmektedir. Öte yandan birçok öğretmenle benzer şekilde (Atalay ve Anagün, 2014) Selim Öğretmen özellikle proje ve araştırma ödevleri verirken bilgisayar imkanlarına ihtiyaç duyduklarını ancak bunu yeterince sağlayamadıklarını ifade etmiştir. Öte yandan sabahçı-öğlenci şeklinde ikili eğitimde blok ders uygulamalarının diğer çalışmalarla (Döş ve Sağır, 2013) uyumlu olacak şekilde ders verimini olumsuz yönde etkilediği gözlenmiştir. Ayrıca diğer çalışmalardan farklı olarak Selim öğretmen görev yaptığı bölgede sıklıkla elektrik kesintisinin olduğunu ve bu durumunda derslerin akıcı bir şekilde işlenmesini engellediğini beyan etmiştir. Selim öğretmen okulun alt yapısal eksiklikleri ile ilgili olarak deney ortamlarının yetersiz olması ile baş etmek amacıyla maaliyeti az olan

alternatif malzemeler önermiş ve deney malzemelerinin idarecilerin odalarında muhafaza etmiştir. Perdelerin gerektiği deneylerde ise okul koridorunu tercih etmiştir. Bilgisayar imkanlarının bulunmaması ile ilgili olarak ise öğrencileri internet kafelere gönderdiği ancak bu durumdan da yeterince verim alamadığı gözlenmiştir. Sabahçı-öğlenci şeklinde ikili eğitimin olması ve derslerin blok şeklinde işlenmesi ile ilgili olarak ise öğrencilere dinlenmeleri için zaman zaman izin verdiğini ifade etmiştir. Elektrik kesintileri noktasında ise eğitim teknolojilerinin kullanılacağı üniteleri ertelediğini ifade etmiştir.

Alt yapısal sınırlandırıcılar kapsamında ele alınacak bir diğer problem ise diğer çalışmalarda sınırlı olarak ifade edilen eğitim bürokrasisinin istenen şekilde işlememesi ve yönetsel problemlerdir. Bu noktada Selim Öğretmen okul yöneticilerinin sosyal dezavantaj durumlarını bildirmediklerini, eğitim materyallerinin bazı yöneticilerin cesur davranmadığı için okullara ulaştırılmadığını, eğitim materyalleri için ayrılan bütçenin amacına uygun bir şekilde kullanılmadığı, bulunduğu bölgedeki öğretmenlerin kısa sürede tayin istediklerini ve bu durumun eğitimin sürekliliğini sekteye uğrattığını ve hizmet içi eğitimlere ayrılan bütçenin etkili bir şekilde kullanılmadığını ifade etmiştir. Selim Öğretmen bu kaynaklardan özellikle sosyal dezavantaj durumlarını üst mercilere haber verme ve eğitim materyallerine ulaşma noktalarında bazı baş etme stratejileri geliştirirken diğer durumlar için herhangi bir baş etme stratejisi geliştirememiştir. Bu noktada öğretmenlerin haklarını bilmesi ve cesur davranması ve bazı tanıdıklar yoluyla materyallere erişimin sağlanması gibi baş etme stratejileri Selim öğretmen tarafından ifade edilmiştir.

Alt yapısal sınırlandırıcılardan bir diğeri ise genel sınavların yarattığı negatif durumlardır. Bu noktada Selim Öğretmen diğer bazı çalışmalarla (Atilla ve Özeken, 2014) uyumlu olacak şekilde genel sınavların farklılaştırılmamış öğretmen merkezli bir eğitimi körüklediğini ve özellikle kızların okullaşması noktasında bazı negatif etkilerinin olduğunu ifade etmiştir. Bu noktada Selim Öğretmen konu ağırlıklı etkinlik içermeyen ders kitapları ile

yoğun müfredatın sınavlara endeksli bir şekilde olumsuz bir üçlü oluşturduğunu ifade etmiştir. Ayrıca öğrenci merkezli eğitimin daha çok terbiye odaklı bir aile eğitiminden gelen öğrencilerde uyumsuzluklar yaratabileceğini ifade etmiştir. Ayrıca Selim Öğretmen diğer çalışmalarla uyumlu olarak (Nartgün, 2006) öğretmen merkezli eğitimin tek alternatif haline gelmesinde öğretmenler arasındaki diyalogun sınırlı olması ve öğretmen seçimi ve hizmet içi eğitimlerinin verimli olmamasının etkili olduğunu da ifade etmiştir. Selim Öğretmen farklılaştırılmamış öğretmen merkezli bir eğitimi önlemek amacıyla öğrencilerin bireysel farklılıklarını sınırlı da olsa gözetmeye çalıştığını, büyük sınıf deneyleri yaptığını, disiplin problemi olan öğrencilerle yakından ilgilenmeye çalıştığını ifade etmiştir. Ancak özellikle zümreler ve hizmet içi eğitim noktasında herhangi bir baş etme stratejisi geliştirememiş, daha çok deneme yanılma yoluyla biriktirdiği pedagojik donanımı kullanmaya çalıştığı gözlenmiştir.

Kültürel sınırlandırıcılar ile ilgili olarak Selim Öğretmen literatür ile uyumlu (Seven ve Engin, 2007) olarak görev yaptığı bölgedeki ekonomi, namus ve dil odaklı bazı unsurların yapmış olduğu eğitimde sınırlandırıcı etkilere sahip olduğunu ve bazı sosyal dezavantajların oluştuğunu ifade etmiştir. Bu noktada Selim Öğretmen bazı babaların veli toplantılarına gelmediğini, kızlarını okula gönderme noktasında çevrenin etkilerini hesaba kattıklarını ve bazı özel durumlarda ise onları evlendirmeye yönlendirebildikleri gözlenmiştir. Kızların karşılaştığı bir diğer problem ise ev işlerinde çalıştırılmalarıdır. Öte yandan yine namus ve din odaklı endişelerle Selim Öğretmen'in üreme ve evrim gibi üniteleri öğretmede zorlandığı gözlenmiştir. Selim Öğretmen'in bu durumlarla baş etmek amacıyla kızların babaları ile doğrudan görüştüğü, bazı durumlarda cezai müdelerden bahsettiği, aileler arasında kızları göndermek noktasında rekabet yaratmaya çalıştığı gözlenmiştir. Ayrıca üreme ve evrim gibi üniteleri öğretmede bu ünitelerin programın bir parçası olduğunu velilere ifade etmiş ve olabildiğince dikkatli davranmaya çalıştığı gözlenmiştir.

Ekonomik açıdan bakıldığında ise Selim Öğretmen'in okulunda bazı öğrencilerin ya çocuk işçisi ya da mevsimlik işçi olduğu gözlenmiştir. Bu noktada Selim Öğretmen diğer çalışmalarla (Hayata Destek Derneği, 2016) uyumlu olacak şekilde ailelerin maddi imkansızlıklardan ya da ilgisizlikten dolayı çocuklarını çalışmaya yönlendirdiklerini ifade etmiştir. Ayrıca küçük yaşta para kazanan çocukların derslere olan ilgisinin düşebildiğini de ifade etmiştir. Bu durumlarla baş etmek amacıyla Selim Öğretmen ebeveynlerle temasa geçmeye çalıştığı ancak çoğu zaman başarılı olamadığını ifade etmiştir. Ayrıca mevsimlik işçi olan çocuklar için programı normal süresinden bir ay önce bitirmeye çalıştığı gözlenmiştir. Öte yandan Fen derslerinde örnekler verirken çocukların çalıştığı iş alanlarını kullanabildiğini ifade etmiştir.

Dil ile ilgili olarak bakıldığında Selim Öğretmen bazı öğrencilerin Türkçe'yi kullanma noktasında yeterli olmadığını ifade etmiştir. Diğer bazı çalışmalarla (Asrağ, 2009) uyumlu olarak Selim Öğretmen bazı öğrencilerin evde başka bir dil okulda başka bir dil ile karşılaşmasının bu durumun ortaya çıkmasında etkili olduğunu ve bu durumla baş etmek amacıyla ders kitabını sadeleştirerek işlemeye çalıştığını, yazma etkinliklerini artırdığını ve öğrencileri kendilerini sürekli Türkçe ifade etmek noktasında teşvik ettiğini ifade etmiştir. Ayrıca yine kültürel sınırlılıklar kapsamında ele alınabilecek bir diğer nokta olarak bazı öğrencilerin sürekli devamsız olduğunu ifade etmiştir. Bu devamsızlığın ortaya çıkmasında diğer çalışmalarla uyumlu olarak (Şanlı, Altun ve Tan, 2015) Selim Öğretmen bazı ailelerin aşırı ilgisizliğini ve okuldaki çalışmaların öğrencilerin ilgisini çekmediğini öne sürmüş ve bu ilgi açısından problemlili ortamda büyüyen çocuğun okul kültürüne alışmada sorunlar yaşadığını ifade etmiştir. Bu durumla baş etmek noktasında Selim Öğretmen ebeveynleri bilgilendirdiğini ancak genelde başarılı olamadığını ifade etmiştir.

Genel olarak yapılan yukarıdaki tartışma sonrasında aşağıdaki üç önerinin yapılabileceği görülmüştür:

4.2. Öneriler

Öneri 1. Ülkemizde eğitimin merkezinde öğretmenler olsa da istenen eğitim hedeflerine ulaşılamamasında alt yapısal sınırlandırıcıların etkili olduğu gözlenmiştir. Özellikle Ülke genelinde ekonomik durumun iyileştirilmesinin okuldaki alt yapısal eksikliklerden ailelerin çocuklarını işçi olarak görmesine kadar büyük bir yelpazede çarpan etkilerinin olacağı gözlenmiştir. Ayrıca bu iyileştirme noktasında MEB hiyerarşisinde etkili yönetim şekillerinin kullanılmasının var olan kaynakları daha verimli kullanma noktasında faydalı olacağı düşünülmüştür.

Öneri 2. Bir diğer sınırlandırıcı ise kültürel faktörlerdir. Bu faktörlerinde kırsal kalkınma ve sosyal değişim kapsamında ekonomiden ciddi manada etkilendiği düşünülürse yaşam boyu eğitim, ailelerin eğitimi ve aile-okul-MEB ilişkilerinin güçlendirilmesi gibi faaliyetlerin bölgede yapılacak ekonomik yatırımlarla beraber etkili olacağı düşünülmektedir.

Öneri 3. Selim Öğretmen özelinde üretilen bilgi kümesinin hizmet içi eğitim ve hizmet öncesi eğitim kapsamında öğretmenler ve öğretmen adayları ile paylaşılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda doğası ortaya çıkarılan sosyal dezavatanjlar, bunların eğitim-öğretime yansımaları ve baş etme yöntemlerinin Özel Öğretim Yöntemleri gibi derslerde öğretmen adayları ile Sosyal Dezavatanjlar ve Baş Etme Yöntemleri gibi bir başlıkta öğretmenlerle paylaşılması önerilmektedir.

Kaynakça

- Aküzüm, C., Yavaş, T., Tan, Ç., & Uçar, M. B. (2015). İlköğretim Kurumu Öğrencilerinin Devamsızlık ve Okul Terki Nedenleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 167–192. <https://doi.org/10.1145/3132847.3132886>
- Asrağ, A. C. (2009). *İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerinin Anadil Öğrenim Problemleri Ve Sınıf İklimine Etkisi: Türkçe Konuşma Problemi Şanlıurfa İli Örneği*. Selçuk Üniversitesi.
- Atalay, N., & Anagün, Ş. S. (2014). Kırsal Alanlarda Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Kullanımına İlişkin Görüşleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 9–27. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.2c3s1m>
- Atilla, M. E., & Özeke, Ö. F. (2015). Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş Sınavı : Fen Bilimleri Öğretmenleri Ne Düşünüyor ? *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(1), 124–140.
- Aydın, B., Bektaş, O., & Öner Armağan, F. (2016). Deneylerin Uygulama, Tasarlama ve Öğrenme Sürecine İlişkin Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Görüşleri. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 9(3), 476–496. <https://doi.org/10.5578/keg.9886>
- Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme(2004). Erişim tarihi: 21 Mayıs 2018, <https://www.unicef.org/turkey/pdf/cr23.pdf>
- Bulut, H., & Doğar, Ç. (2006). Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Karşı Tutumlarının İncelenmesi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 13–27.
- Creswell, J. W. (2012). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage publications.
- Demir, S., Büyük, U., & Koç, A. (2011). Fen ve teknoloji dersi öğretmenlerinin laboratuvar şartları ve kullanımına ilişkin görüşleri ile teknolojik yenilikleri izleme eğilimleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 66–79.

<https://doi.org/10.17860/efd.02843>

- Dindar, H., & Yaman, S. (2003). İlköğretim Okulları Birinci Kademedeki Fen Bilgisi Öğretmenlerinin Eğitim Araç-Gereçlerini Kullanma Durumları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (13), 167–176.
- Döş, İ., & Sağır, M. (2013). Birleştirilmiş Sınıflı İlkokulların Yönetim Sorunları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 237–250.
- Gönen, S., & Kocakaya, S. (2006). Fizik Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitimler Üzerine Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(19), 37–44. Retrieved from <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/pauefd/article/view/5000056245>
- ILO Türkiye'nin Onayladığı ILO Sözleşmeleri
2023 Eğitim Vizyonu. Erişim tarihi 10 Nisan
2019 https://2023vizyonu.meb.gov.tr/doc/2023_EGITIM_VIZYONU.pdf
- İnan, M., & Demir, M. (2018). Eğitimde Fırsat Eşitliği ve Kamu Politikaları : Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 337–359.
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi(1948). Erişim Tarihi: 23 Mayıs 2018,
http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/h_rights_turkce.pdf
- İşman, A. (2001). Bilgisayarlar ve eğitim. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi*, 1–34. https://doi.org/10.1501/egifak_0000000800
- Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi(CEDAW)(2004), Erişim tarihi:27 Mayıs 2018, https://www.unicef.org/turkey/pdf/_gi18.pdf
- Kılıç, Y. (2005). İlköğretim Okullarında Türkçe Eğitimiyle İlgili Problemler Üzerine Bir Araştırma. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(1), 81–92.
- Kırırcı, M. G., & Bakırcı, H. (2018). Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş Sınavına ve Bu

- Sınavın Kaldırılmasına Yönelik Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Görüşleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 383–416.
- <https://doi.org/10.23891/efdyu.2018.73>
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Milli Eğitimin Temel İlkeleri(1973), Erişim tarihi:21 Mayıs 2018, https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_11/08144011_KANUN.pdf
- Rapor (2016). Mevsimlik Tarımda Çocuk İşçiliği. *Hayat Destek Derneği*.
- Ross, S. M., Smith, L. J., Alberg, M., & Lowther, D. L. (2004). Using classroom observations as a research and formative evaluation tool in educational reform: The School Observation Measure. In H. C. Waxman, R. G. Tharp, & R. S. Hilberg (Eds.), *Observational research in U.S. classrooms: New approaches for understanding cultural and linguistic diversity*. Cape Town, South Africa: Cambridge University Press.
- Şahin, E., Maden, S., & Gedik, M. (2011). Zümre Öğretmenler Kurulu Toplantılarının Etkililiğinin Türkçe Öğretmenlerinin Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi(Erzurum İl Örneği). *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 155–172.
- Şanlı, Ö., Altun, M., & Tan, Ç. (2015). Okula Devamsızlık Yapan Öğrencilerin Devamsızlık Sebeplerinin Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(55), 167–177.
- Selimoğlu, E., & Biçen Yılmaz, H. (2009). Hizmet İçi Eğitimin Kurum ve Çalışanlar Üzerine Etkileri. *PARADOKS,Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 1, 1–12.
- Seven, M. A., & Engin, A. O. (2007). Türkiye’de Kadının Eğitimi Alanındaki Eşitsizlikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(9), 177–188.

- Sezgin Nartgün, Ş. (2006). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Hizmetiçi Eğitim Programlarının Etkileri Üzerine Düşünceleri(Bolu İli Örneği). *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 157–178.
- Sidat, E., & Bayar, A. (2018). Köy Okullarında Yaşanılan Problemlere Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 253–261.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1990). Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques.Sage Publications, Inc.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası(1982). Erişim tarihi:23 Mayıs 2018, https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf
- T.C. Resmi Gazete(2004).Erişim tarihi:18 Mayıs 2018, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/04/20040406.htm>
- Türk Dil Kurumu. Erişim Tarihi: 21 Nisan 2018, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts
- Yaman, E. (2006). Eğitim Sistemindeki Sorunlardan Bir Boyut:Büyük Sınıflar ve Sınıf Yönetimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(4), 261–274.
- Yaman, E. (2010). Kalabalık Sınıfların Etkileri:Öğrenciler Ne Düşünüyor? *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(2), 403–414.
- Yılmaz, A., Özcan, Ö., Seferoğlu, S.S., Erdem, M., Nuhoglu-Kibar, P., Dağhan, G., Kelecioğlu, H., Çetin, S., Fer, S., Gürlen, E., Demirel, M., Yağcı, E., Demirkasımoğlu, N., Haskan Avcı, Ö., Yılmaz, M., Işık, S., Kaptan, F., Batı, K., Şen, A.İ., Işık Erdoğan, Ü., Turanlı, N., Yetkin Özdemir, E., Köksal, M.S., Yazıcı, N., Güler Yıldız, T., Durmuşoğlu, M.C., Çelik, S., Türkyılmaz, F., Öztürk, M.K., Ünver, Ş., Korkut, E. ve Koban, D. (2017). Türkiye’de Öğretmen Eğitimi ve İstihdamı: Mevcut Durum ve Öneriler. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara. [Çevrim-içi: <http://www.egitim.hacettepe.edu.tr/belge/OgretmenEgitimiistihdam>

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Genel Sekreterlik

Sayı: 26468960-044/21579

19/06/2019

Konu: Zuhal AKDEMİR'in Uygulama İzni

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 09.05.2019 tarihli ve 20585590-302.08.01/1417 sayılı yazınız.

İlgi yazınızda bahsi geçen Enstitünüz Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı Fen Bilgisi Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Zuhal AKDEMİR'in "Bir Fen Bilimleri Öğretmeninin Fen Öğretimini Etkileyen Sosyal Dezavantajlar ve Bu Dezavantajlar İle Baş Etme Stratejileri" konulu tez çalışması Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'nca incelenmiş olup, alınan karar ekte gönderilmektedir.

Bilgilerinizi rica ederim.

imza

Prof. Dr. Ferudun YILMAZ
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek :

Karar Örneği (1 Sayfa)

Bu Belge, 5070 sayılı Kanun hükümlerine uygun olarak elektronik imza ile imzalanmıştır.

U.Ü Rektörlüğü Görükle Kampusu 16059 Nilüfer/BURSA
Tel: 0224 294 00 38 Faks: 0224 294 00 37
e-posta : uugs@uludag.edu.tr Elektronik Ağ: www.uludag.edu.tr
uludag.rektorluk@hs03.kep.tr

Bilgi İçin :Özge ABIÇ
Tel: 0224 294 00 86

Bu belge UDOS ile hazırlanmıştır. Teyit için: <https://udos.uludag.edu.tr/teyit/?nKXpZRx5yEqGloBQLQkkIw>

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULLARI
 (Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu)
TOPLANTI TUTANAĞI

OTURUM TARİHİ

31 Mayıs 2019

OTURUM SAYISI

2019-04

KARAR NO 52 : Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nden alınan Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı Fen Bilgisi Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Zuhal AKDEMİR'in "Bir Fen Bilimleri Öğretmeninin Fen Öğretimini Etkileyen Sosyal Dezavantajlar ve Bu Dezavantajlar İle Baş Etme Stratejileri" konulu tez çalışması kapsamında uygulanacak görüşme sorularının değerlendirilmesine geçildi.

Yapılan görüşmeler sonunda; Eğitim Bilimleri Enstitüsü Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı Fen Bilgisi Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Zuhal AKDEMİR'in "Bir Fen Bilimleri Öğretmeninin Fen Öğretimini Etkileyen Sosyal Dezavantajlar ve Bu Dezavantajlar İle Baş Etme Stratejileri" konulu tez çalışması kapsamında uygulanacak görüşme sorularının, fikri, hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçөгüne ilişkin sorumluluğu başvuruçuya ait olmak üzere uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

Prof. Dr. Ferudun YILMAZ
Kurul Başkanı

Prof. Dr. Abamüslim AKDEMİR
Üye

Prof. Dr. Doğan ŞENYÜZ
Üye

Prof. Dr. Ayşe OĞUZLAR
Üye

Katılmadı

Prof. Dr. Abdurrahman KURT
Üye

Prof. Dr. Gülay GÖĞÜŞ
Üye

Prof. Dr. Alev SINAR UĞURLU
Üye

JÜRİ İMZA TUTANAĞI

T. C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Matematik ve Fen Bilgisi Eğitimi Anabilim Dalı'nda 801636006 numara ile kayıtlı Zuhal AKDEMİR'in hazırladığı "Bir Fen Bilimleri Öğretmeninin Fen Öğretimini Etkileyen Sosyal Dezavantajlar ve Bu Dezavantajlar ile Baş Etme Stratejileri" konulu yüksek lisans çalışması ile ilgili tez savunma sınavı, 29/07/2019 Pazartesi günü 15:00-17:00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının (başarılı/başarısız) olduğuna (oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)

Prof.Dr. Ahmet KILINÇ

Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye

Dr.Öğr.Üyesi Şirin YILMAZ

İstanbul Aydın Üniversitesi

Üye

Doç. Dr. Nermin BULUNUZ

Bursa Uludağ Üniversitesi

GÖRÜŞME FORMU SORULARI

1. Şu ana kadarki öğretmenlik deneyimlerinizi bir kenara bıraksak ve size tüm imkanların verildiğini düşünsek hayalinizdeki etkili fen öğretimi nasıl olurdu? Diğer bir deyişle bir Fen Bilimleri öğretmeni olarak kendi işinizi en iyi şekilde yapmak noktasında çokça düşündüğünüzü hesaba katarsak hayalinizdeki ya da ütopyanızdaki Fen öğretimi nasıl? (okul, sınıf ortamı, yöneticiler, veliler, diğer öğretmenler, öğrenciler, öğretim programı/müfredat, ölçme/değerlendirme/genel sınavlar, kitaplar ve materyaller ve öğretim şekli/yöntemleri)
2. Şimdi aynı soruyu şu şekilde düşünmenizi istiyoruz. Söyledikleriniz ütopyanızı temsil ederken aynı şeyleri var olan sistem nasıl yapmanızı istiyor? Yani günümüzde okul, yöneticiler, diğer öğretmenler, veliler, öğrenciler, program yapımcılar, politika geliştiriciler, kitap yazarları ve sınavları düzenleyenler sizden nasıl bir Fen öğretimi yapmanızı bekliyorlar?
3. İlk soruda hayalinizi ya da ütopyanızı anlattınız. İkinci soruda var olan sistemin sizden beklentilerini anlattınız. Şimdi ise bu ikisini de düşünerek gerçekte okulda/sınıf içinde sizin neler yaptığınızı anlatır mısınız? Yani bir tarafta hayalleriniz, bir tarafta da sizden beklentiler var. Ama sonunda bir de sınıf içinde yaptıklarınız var.
- 3a. Ütopyanızın sınıf içinde ya da son görev yaptığınız okulda ne kadarını gerçekleştirebiliyorsunuz? Neden?
- 3b. Var olan sistemin sizden beklentilerinin sınıf içinde ya da son görev yaptığınız okulda ne kadarını gerçekleştirebiliyorsunuz? Neden?
4. Genel olarak Fen öğretiminizi 8A ve 7B sınıflarındaki üç haftalık gözlemler ile inceleme fırsatımız oldu. Bu kapsamda ilgili haftadaki kazanımları ders kitabını takip ederek ve bir miktarda verdiğiniz bilgilerin sınavda çıkma ihtimalini de hesaba katarak vermeye çalışıyorsunuz. Zaman zaman bazı küçük gözlemler ya da deneyler yaptırırsanız da genel olarak öğretmen-merkezli diyebileceğimiz bir öğretiminiz olduğunu gözlemledik. Yani bilgiyi parçalara bölen ve bu parçaları örnek sorular ya da anlatımlarla öğrencilere aktarmaya çalışan

öğrencilerin ise sizi sizden daha pasif bir şekilde izledikleri, not tuttıkları ya da zaman zaman cevap verdikleri bir öğretim gözlemledik. Öğrencilere bolca soru yönelttiğinizi, bu soruların daha çok doğru mu, yanlış mı, anladık mı ya da değil mi şeklinde, anlattığınızı onaylatan ya da öğrencilerin dersi takip edip etmediğini sınyayan sorular olduğunu gözlemledik. Ayrıca bu sorularınızı daha çok sınıfın geneline sorduğunuzu ve 8A (örneğin Gülay) ve 7B'deki (örneğin Ali) birkaç başarılı öğrencinin yüksek sesle cevaplaması ve yoğun olarak sınıftaki diğer öğrencilerin bu cevaplara sonradan katılmasının söz konusu olduğunu gözlemledik.

4a. 8A ve 7B sınıflarında daha çok öğretmen-merkezli bir fen öğretimi yaptığınıza dair değerlendirmelerimize katılıyor musunuz? Katılıyorsanız neden böyle bir öğretimi tercih ediyorsunuz? Sizi bu öğretime yönlendiren dış faktörler var mı? Katılmıyorsanız neden katılmıyorsunuz?

5. Şimdi okulu, sınıfları ve öğrencileri tek tek düşünelim.

5a. Okulun (Çarıklı Fabrika Ortaokulu) imkanlarını, yönetimi, genel olarak verilen eğitimi ve diğer öğretmenlerin yapmış oldukları eğitimin kalitesini nasıl buluyordunuz?

5b. Okula çocuklarını gönderen aileleri sosyo-ekonomik açıdan değerlendirebilir misiniz?

5c. 8A ve 7B sınıflarını hatırladığınız kadarıyla yaptığınız öğretim ve öğrencileri fen öğrenimi açısından değerlendirebilir misiniz? Diğer bir deyişle bu sınıflar nasıl sınıflardı?

5c1. Bu sınıflarda yaptığınız öğretimde zorlandığınız durumlar oldu mu? Bunların üstesinden gelmek için neler yaptınız?

5c2. Bu sınıflardaki öğrencilerin geleceklerini genel olarak düşündüğünüzde liseye devam ve üniversiteyi kazanma ve devam etme açısından nasıl bir değerlendirme yaparsınız?

5d. 8A sınıfında Gülay, Barış, İsa ve Pelin derslerinizde nasıl öğrencilerdi?

5d1. 8A sınıfında Gülay, Barış, İsa ve Pelin'I düşündüğünüzde bu öğrencilerin sosyo-ekonomik durumları ve varsa yaşadıkları dezavantajlar yapmış olduğunuz Fen

öğretimini nasıl etkiliyordu? Öğrencileri tek tek düşünerek onlara yönelik ne gibi ayarlamalar ya da bire-birde farklı olarak neler yapıyordunuz?

5d2. 8A sınıfında Gülay, Barış, İsa ve Pelin’i düşündüğünüzde, bu öğrencilerin liseye ve üniversiteye devam etme potansiyelleri, onlara yönelik yapmış olduğunuz Fen öğretimini etkiliyor muydu? Neden?

5e. 7B sınıfında Ali, İnci, Furkan ve Yasin derslerinizde nasıl öğrencilerdi?

5e1. 7B sınıfında Ali, İnci, Furkan ve Yasin’i düşündüğünüzde bu öğrencilerin sosyo-ekonomik durumları ve varsa yaşadıkları dezavantajlar yapmış olduğunuz Fen öğretimini nasıl etkiliyordu? Öğrencileri tek tek düşünerek onlara yönelik ne gibi ayarlamalar ya da bire-birde farklı olarak neler yapıyordunuz?

5e2. 7B sınıfında Ali, İnci, Furkan ve Yasin’i düşündüğünüzde, bu öğrencilerin liseye ve üniversiteye devam etme potansiyelleri, onlara yönelik yapmış olduğunuz Fen öğretimini etkiliyor muydu? Neden?

6. Genel olarak baktığınızda yapmış olduğunuz Fen öğretiminin öğretmen-merkezli olmasında okulun ve öğrencilerin maruz kaldığı sosyo-ekonomik zorlukların etkili olduğunu düşünüyor musunuz? Sosyo-ekonomik açıdan daha iyi durumda olan bir okulda daha öğrenci-merkezli bir Fen öğretimine geçeceğinizi düşünüyor musunuz?

7. Bir araştırmacı (Bourdieu) okulların sosyal sınıfların yeniden üretildiği yerler olduğunu ifade ediyor. Diğer bir deyişle sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı bölgelerde yapılan öğretimin kalitesinin sosyo-ekonomik açıdan daha iyi bölgelerde olan öğretime göre daha az olduğunu, bunun her iki bölge çocuklarının liseye ve üniversiteye devamlarında eşitsizlik yarattığını ifade ediyor. Diğer bir deyişle okullar eşitsizliği ortadan kaldırması gereken kurumlar olması gerekirken eşitsizliklerin öğretmenler/yönetimler/sistem tarafından yeniden yaratıldığı yerler olduğuna inanıyor. Bu konu hakkında neler düşünüyorsunuz? Kendi öğretiminizi bu açıdan değerlendirebilir misiniz?

8. Sosyo-ekonomik zorlukların yoğun yaşandığı yerlerde öğretmenlik yaptığınızı biliyoruz.

Bu zorlukları yaşayan öğrencilere etkili bir şekilde (Fen) öğretim yapmak noktasında neler önerirsiniz?

8a. Kullandığımız ve etkili olduğunu gördüğünüz uygulamalar ya da çözüm yolları var mı?

8b. ‘Sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı öğrencilere Fen öğretimi’ diye bir dersi öğretmenlere ya da öğretmen adaylarına versek ve bu dersi sizin yürütmenizi istesek bu ders kapsamında meslektaşlarınızla neler paylaşmak isterdiniz? (bu dersin amaçları/kazanımları, dersin içeriği, dersteki öğretim/paylaşım yöntemleri ve dersin ölçme/değerlendirmesi nasıl olurdu?)

**YAYIMLAMA İZİNİ VERİLEN
TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU ÇIKTI ÖRNEĞİ**

T.C.
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	10294561
Yazar Adı / Soyadı	Zuhal AKDEMİR
Uyruğu / T.C.Kimlik No	13817002068
Telefon / Cep Telefonu	05552840699
e-Posta	Zuhalbayram21@gmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Bir Fen Bilimleri Öğretmeninin Fen Öğretimini Etkileyen Sosyal Dezavantajlar Ve Bu Dezavantajlar İle Baş Etme Stratejileri
Tez Adının Tercümesi	Social Disadvantages that Affect Science Teaching of a Science Teacher and Strategies to Cope With These Disadvantages
Konu Başlıkları	
Üniversite	Uludağ Üniversitesi
Enstitü / Hastane	
Anabilim Dalı	Matematik ve Fen Bilimleri Ana Bilim Dalı
Bilim Dalı / Bölüm	Fen Bilgisi Eğitimi
Tez Türü	Eğitim
Yılı	2019
Sayfa	
Tez Danışmanları	Prof.Dr. Ahmet KILINÇ
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	
Yayımlama İzni	☒ Tezimin yayımlanmasına izin veriyorum ☐ Ertelenmesini istiyorum

a. Yukarıda başlığı yazılı olan tezimin, ilgilenenlerin incelemesine sunulmak üzere Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından arşivlenmesi, kağıt, mikroform veya elektronik formatta, internet dahil olmak üzere her türlü ortamda çoğaltılması, ödünç verilmesi, dağıtımı ve yayımı için, tezimle ilgili fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere hiçbir ücret ve erteleme talep etmeksizin izin verdiğimi beyan ederim.

TARİH: 15/ 09 / 2019

İmza:

zuhal akdemir tez

ORIGINALITY REPORT

7%

SIMILARITY INDEX

5%

INTERNET SOURCES

2%

PUBLICATIONS

3%

STUDENT PAPERS

PRIMARY SOURCES

1

dergipark.org.tr

Internet Source

1%

2

direnemek.org

Internet Source

1%

3

Submitted to Uludag University

Student Paper

<1%

4

docplayer.biz.tr

Internet Source

<1%

5

openaccess.inonu.edu.tr:8080

Internet Source

<1%

6

denizliarge.meb.gov.tr

Internet Source

<1%

7

eefdergi.erkincan.edu.tr

Internet Source

<1%

8

www.egitim.hacettepe.edu.tr

Internet Source

<1%

9

Submitted to Istanbul Aydin University

Student Paper

<1%